

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Hudebně - pohybové aktivity pro žáky prvního stupně základní školy se zaměřením na práci s amúzickými žáky.

Diplomová práce

Studijní program: M7503 – Učitelství pro základní školy
Studijní obor: 7503T047 – Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Autor práce: **Ivana Chvojanová**
Vedoucí práce: MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ivana Chvojanová**
Osobní číslo: **P16000057**
Studijní program: **M7503 Učitelství pro základní školy**
Studijní obor: **Učitelství pro 1. stupeň základní školy**
Název tématu: **Hudebně - pohybové aktivity pro žáky prvního stupně
základní školy se zaměřením na práci s amúzickými žáky.**
Zadávací katedra: **Katedra primárního vzdělávání**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je vytvoření didaktického materiálu "soubor hudebně-pohybových aktivit" pro žáky 1. stupně se zaměřením na amúzické žáky. Ověření jeho účinnosti ve výuce, vyvození závěrů a vyslovení doporučení pro praxi.

- 1) Provést rešerši literatury o amúzii a hudebně - pohybových aktivitách.
- 2) Vytvořit didaktický materiál pro rozvoj hudebně - pohybových schopností a dovedností pro žáky 1. stupně ZŠ se zaměřením na amúzické žáky.
- 3) Navrhnout doporučení.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

D'ANDREA, F., 1998. Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování. Praha: Portál. ISBN 80-7178-232-7.

FRANĚK, M., 2005. Hudební psychologie. Praha: UK Karolinum. ISBN 80-246-0965- 7.

KULHÁNKOVÁ, E., 1999. Písničky a říkadla s tancem. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-306-4.

MORENO, J., 2005. Rozehrát svou vnitřní hudbu. Praha: Portál. ISBN 80-7178-980-1.

ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A. Lidové písničky a hry s nimi. Praha: Portál. 1999. ISBN 80-7178-323-4.

ŠIMANOVSKÝ, Z. 1998. Hry s hudbou a techniky muzikoterapie. Praha: Portál. ISBN 80-7178-264-2.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. Vývojová psychologie. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

ZELEIOVÁ, J., 2007. Muzikoterapie. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-237-9.

Vedoucí diplomové práce:

MgA. Jana Konvalinková, Ph.D.

Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání diplomové práce: **1. dubna 2018**

Termín odevzdání diplomové práce: **1. prosince 2019**

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2018

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že texty tištěné verze práce a elektronické verze práce vložené do IS STAG se shodují.

10. 4. 2019

Ivana Chvojanová

Poděkování

Ráda bych poděkovala MgA. Janě Konvalinkové Ph.D. za její vstřícný přístup, podnětné připomínky, cenné rady a odborné vedení diplomové práce.

Anotace

Předmětem této diplomové práce je vytvoření didaktického materiálu pro učitele 1. stupně základní školy se zaměřením na amúzické žáky, který jim bude nápomocen během příprav na hodiny hudební výchovy.

Práce je rozdělena do tří částí - teoretické, výzkumné a praktické. Teoretická část pojednává o hudbě a jejím využití ve vzdělávání. Výzkumná část je věnovaná dotazníkovému šetření. Praktickou část tvoří soubor aktivit do jednotlivých vyučovacích předmětů, které propojují daný předmět a hudební výchovu. V závěru je shrnuta odborná a výzkumná část diplomové práce.

Klíčová slova

Hudební výchova, hudební psychologie, hudebně - pohybové aktivity, rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, hudební nadání.

Annotation

The subject of this diploma thesis is to create didactic material for primary school teachers. This material will focus primarily on music, which will be helpful during music lessons preparation.

The diploma thesis is divided into three parts: theoretical, research and practical. The theoretical part is about music and its use in education. The research part is concentrated on surveying. The practical part is created by combining a set of activities into individual school subjects, which then connects the given subject with music. The conclusion summarizes the professional and research part of the thesis.

Key words

Musical education, musical psychology, musical movement activities, framework educational programme for primary school, musical talent.

Obsah

Úvod.....	10
Teoretická část.....	11
1 Hudba.....	11
1.1 Vybrané žánry a styly hudby	12
1.2 Význam hudby.....	13
1.2.1 Význam hudby ve výchově a rozvoji osobnosti.....	14
1.3 Působení hudby.....	15
1.4 Funkce hudby	15
1.5 Sociokulturní rozměr hudby	16
1.6 Hudba jako zvuková kulisa.....	17
1.6.1 Faktory ovlivňující účinky zvukové kulisy	17
1.7 Souvislost hudební kulisy a školního vzdělávání?	18
2 Hudební výchova v RVP ZV	20
2.1 Očekávané výstupy 1. období.....	21
3 Mezipředmětové vztahy	22
4 Poruchy hudebnosti.....	23
4.1 Dysmúzie též amúzie.....	23
4.1.1 Senzorická amúzie.....	24
4.1.2 Motorická amúzie.....	25
4.2 Amúzie v hudebně – didaktické praxi	25
5 Hudební psychologie	27
5.1 Metody.....	28
5.1.1 Observační metoda	28
6 Hudební vývoj dítěte.....	29
6.1 Průběh hudebního vývoje	29
6.1.1 Předškolní věk	29

6.1.2	Mladší školní věk	30
6.1.3	Střední školní věk.....	30
6.1.4	Starší školní věk	30
7	Hudebnost	32
7.1	Hudební nadání.....	32
7.2	Hudební vlohy	33
8	Hudebně - pohybové činnosti	35
8.1	Hudebně vyjadřovací prostředky	36
9	Muzikoterapie	38
9.1	Tanečně – pohybová terapie	38
9.2	Muzikoterapie vs. hudební výchova	39
9.3	Vzdělání v oblasti muzikoterapie	39
9.4	Rozhovor	40
9.4.1	Metodologie rozhovoru	40
9.4.2	Rozhovor s muzikoterapeutem.....	41
	Výzkumné šetření.....	43
9.5	Metodologie výzkumu	43
9.6	Sběr odpovědí	43
9.7	Závěr výzkumného šetření.....	53
	Praktická část.....	54
10	Vyučovací předmět Český jazyk.....	55
11	Vyučovací předmět: Anglický jazyk.....	62
12	Vyučovací předmět: Matematika	65
13	Vyučovací předmět: Prvouka	71
14	Vyučovací předmět: Tělesná výchova	75
15	Vyučovací předmět: Hudební výchova	80
	Závěr.....	84

Zdroje	85
Seznam použité literatury	85
Elektronické zdroje.....	86
Citace obrázků.....	88
Seznam příloh.....	89

Seznam obrázků

Obrázek 1: složení hudebnosti	32
Obrázek 2: noty na boomwhackers	52
Obrázek 3: „pusinková abeceda“	56
Obrázek 4: text písně - Hello the Telephone Rings	62
Obrázek 5: text společné písně.....	63
Obrázek 6: text písně – Měla babka čtyři jabka	68
Obrázek 7: poznej píseň	70

Seznam grafů

Graf: 1	44
Graf: 2	45
Graf: 3	46
Graf: 4	47
Graf: 5	48
Graf: 6	49
Graf: 7	50
Graf: 8	51
Graf: 9	51

Úvod

Diplomová práce je zaměřena na žáky prvního stupně základní školy, kteří trpí amúzií. Jedná se o poruchu hudebních schopností, která se u každého jedince projevuje jinak. Toto téma jsem si vybrala, protože jsem sama učitelkou na základní škole a s tímto problémem se setkávám a vnímám ho jako vážný, neboť si myslím, že žáků s amúzií, ať už jakýmkoliv typem přibývá a většina učitelů si s nimi neví rady.

Žáci velmi často nemají základy hudby z domova. V dnešní, rychlé a uspěchané době se příliš nelpí na mluvené slovo, což je velká škoda a dětem to chybí. Málo který rodič svému dítěti říká říkadla nebo zpívá písničky. Děti mají v pozdějším věku problémy orientovat se v hudbě a vnímat ji.

Diplomová práce je rozdělena do tří částí. První, teoretická část je zaměřena na význam hudby a její funkci. Věnuje se amúzii, což je specifická porucha učení. Následují vhodné aktivity a doporučení pro práci s amúzickými žáky. Popisuje současné pojetí výuky hudební výchovy, její zanesení v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) a celkové využití hudby v základním vzdělávání. Výzkumná část je věnována dotazníkovému šetření. Výzkumné šetření zjišťuje počet amúzických žáků na základních školách (1. - 5. ročník) a případnou speciální péči učitelů pro tyto žáky. Součástí tohoto výzkumu je analýza výsledků a předem stanovených hypotéz. Praktickou část tvoří didaktický zásobník hudebně - pohybových aktivit a doporučení pro práci s múzickými žáky.

Cílem diplomové práce je vytvořit didaktický materiál, který bude nápomocen učitelům při přípravách na jejich hodiny, nejen na výuku hudební výchovy. Práce by měla upozornit na důležitost hudby v našem životě a její pozitivní účinky.

Teoretická část

1 Hudba

Hudba je přirozenou a neodmyslitelnou součástí našeho života. Provází člověka celým životem již od prenatálního období. Hudba - to jsou jednotlivé tóny, zvuky a souzvuky, které jsou řazené v různých kombinacích a činí nám potěšení. Ve své podstatě i hudba je uměním, které je vyjádřeno zvukem, jenž se dá zachytit jen v určitém čase. Hudbu můžeme nazvat též pohybem, který stále plyne, mění se, posouvá se a dále se vyvíjí. Dokáže vyjádřit naši aktuální náladu, bez použití slov. Jednak zobrazuje naše aktuální pocity nebo vyvolává různé nálady. Nástrojem zobrazení, ale i vyvolání nálad je melodie, rytmus a harmonie (Stiborová 2005, s. 2-3).

Hudební schopnosti člověka nejsou jen izolovaným prvkem. Jedná se o soubor schopností, které tvoří strukturu člověka a mají vliv na utváření jeho života. Zajímavým faktem je, že pozitivní výsledky v testech inteligence souvisejí s výsledky hudebních testů. Tyto výsledky zkoumali již v roce 1974 dva pánové Sergeant a Thacher. Zjistili, že za pozitivními výsledky může stát jen efekt dobré rodiny, tzn. prostřednictvím hudebního rozvoje, dochází k rozvoji inteligence, kognitivních schopností, ale i osobnosti a sociálního chování (Franěk 2005, s. 152-153).

Říká se, že hudba je lék. Domnívám se, že pokud člověk chce, tak uvnitřní klid a duševní pohodu z ní lze opravdu získat. Obor, který se zabývá léčivou složkou hudby, se nazývá muzikoterapie. Muzikoterapii se budeme věnovat v kapitole č. 9 (odkaz Muzikoterapie).

Mnoho učitelů neví, jak má uchopit hudební výchovu. Jak hodinu vést a jak vůbec děti seznámit s hudbou. Nic není lepší, než jejich vlastní zkušenost. Děti nezajímají hudební nástroje na obrázku, ale zajímají je v případě, že si na ně mohou sáhnout, držet je v ruce a vyzkoušet, jaké tóny a zvuky daný hudební nástroj vydává. To samé platí i ve vyšších ročnících. Než začneme žákům vykládat, jak moc významný je tento skladatel, nechme je, ať si poslechnou jeho hudbu a vytvoří si na ni vlastní názor. Teprve poté jim o něm můžeme říkat další informace a má to smysl (Stiborová 2005, s. 3).

1.1 Vybrané žánry a styly hudby

Hudba má své kořeny v hodně dávných dobách. Hudba je tvořena pomocí lidského hlasu nebo zvuku určitého hudebního nástroje či jejich kombinací. Díky potulným muzikantům vznikaly lidové písně. Postupem času se hudba rozvíjela, měnila a formovala. V dnešní době známe několik hudebních žánrů a nespočet hudebních stylů, které se mezi sebou mísí. Každý žánr i styl má svou hudební historii a neustále se rozvíjí. Pro představu uvádím několik hudebních žánrů/ stylů a jejich stručnou definici (Radio Praha: Stručné dějiny hudby 2018).

- 1) **Lidová hudba** - jedná se o hudbu, která se předávala z generace na generaci, zejména ústní formou. Lidová hudba je základem všeho. Všechny ostatní hudební žánry a styly jsou ní více či méně ovlivněny.
- 2) **Klasická hudba** - vychází nejvíce z lidové hudby. Ne nadarmo získala též označení vážná hudba. Využívá smyčcových a klávesových nástrojů.
 - Smyčcové nástroje – housle, viola, violoncello, kontrabas
 - Klávesové nástroje – varhany, klavír, cembalo, klavichord
- 3) **Jazz** – jedná se o původně americký hudební styl, který pochází od afrických otroků, kteří připluli roku 1803 do USA. Jazz si našel své oblíbence po celém světě. Jde o propojení hudby a tance.
 - Typické jazzové nástroje – saxofon, pozoun, trubka, klarinet, klavír, basa či kontrabas (Svět hudebních snů: Jazzové nástroje 2018).
- 4) **Rock** – je žánr populární hudby. Nejčastěji se využívá elektrické kytary, baskytary, kláskových a bicích nástrojů. V současné době existuje mnoho druhů rocku, které se odvíjejí od toho, jakým stylem byl rock ovlivněn (folk rock, punk rock, pop rock atd.).
- 5) **Pop** – Popová hudba většinou nebývá moc složitá a moc se neliší od rockové hudby. Je složena ze zpěvu a hudebního doprovodu. Cílem každé popové písně je, aby se zalíbila posluchačům a stal se z ní hit.
- 6) **Heavy metal** – jedná se o kombinaci rocku a blues. Typické hudební nástroje – bicí a elektrické kytary. Heavy metal je proslulý svou hlasitostí.
- 7) **Electronica** – elektronická hudba je složená pouze ze zvuků, které vytváří počítač.

1.2 Význam hudby

V současné době je hudba neodmyslitelnou součástí našich životů. Neznám jediného člověka, který by si neposlechl hudbu. Hudební žánry a styly jsou rozmanité a každý člověk si najde to, co se mu líbí.

Hudba by měla být nástrojem duševní pohody a klidu. V dnešní době ale přichází otázka masové hudby. Rádia hrají jedny a ty samé písně stále dokola. Mnoho mladých lidí zná jen tyto „hity“. Pojmy klasická či lidová hudba jsou jim neznámé. Celá tato generace bude chtít mít jednu rodinu. Jak to ovšem bude vypadat? Maminka nebo tatínek nebudou dítěti zpívat, ale pustí mu raději rádio či pohádku na televizi, notebooku nebo tabletu? Znam rodiny, kde to bohužel takto funguje už dnes. Věřím, že učitelé nadchnou na hudební výchově žáky tak, že si sami doma začnou zpívat a vyhledávat hudbu, ikdyž jim tuto kouzelnou a důležitou věc doma nikdo neukázal. Právě proto bych se ve své diplomové práci chtěla věnovat hudebně – pohybovým aktivitám, které se dají zařadit kamkoliv, nejen do hudební výchovy. Jejich cílem je, nenásilnou formou přiblížit dětem svět hudby a ukázat jim, že to nemusí být „nuda“.

S hudbou je spojováno i několik národních tradic. Není to tedy jen způsob potěšení a rozptýlení jedince, ale také společenský činitel. Díky hudbě se konají koncerty, plesy, opery atd. Dokonce je využívána i pro reklamní účely (TV spoty). Je prokázáno, že když hraje hudba v obchodním centru, tak jsou lidé uvolněnější, spokojenější a také více nakupují.

Hudba je všude okolo nás. Když se rozhlédnete okolo sebe, tak ji najdete skoro všude. Proč vlastně lidé hudbu poslouchají? Aby zahnali myšlenky? Aby byli veselejší či spokojenější? To je pouze jedna stránka hudby. Toto jsou adresáti hudby nebo by se dalo říci i její konzumenti. Ale co tvůrci a tzv. odesílatelé hudby? Proč ji tvoří? Co je k tomu vede? To všechno jsou otázky na dlouhé přemýšlení a nelze najít jednu jedinou správnou odpověď. Každý člověk si na ně odpoví jinak. Snažila jsem se nad nimi také zamyslet a došla jsem k závěru, že já jsem spíše konzumentem hudby a obdivuji všechny její tvůrce. Obdivuji je za to, že dokáží obohacovat ostatní lidi o jejich tvorbu, do které vkládají své prožitky, vzpomínky, ale i fantazii. Způsobují dalším lidem radost, potěšení a mohou je dovést na jinou cestu poznání sebe sama. Mají na ně „magický vliv“. Právě proto je nezbytně nutné, aby už malinké děti věděly, že hudba existuje. Nejpřirozenější formou jsou pro ně básničky a písničky, které mohou zpívat společně s rodiči. Jejich další vývoj a rozvoj by měl být

podporován na všech stupních vzdělávání - ve výchovných a školských zařízeních (Stiborová 2015, s. 11).

1.2.1 Význam hudby ve výchově a rozvoji osobnosti

Význam hudby ve školství byl znám již od antiky. Antičtí filosofové byli přesvědčeni, že hudba činí člověka více lidským a vede k poznání a prožívání něčeho mimořádného. Platón dokonce považuje hudbu za nejvýznamnější umění ze všech. Člověk má přirozený smysl pro melodii a rytmus. Hudba může být pro jedince „očistou“ od špatných věcí (Stiborová 2015, s. 6).

V dnešní době moderních technologií se hudba a hudební výchova dostává do pozadí. Právě proto je velmi důležité apelovat na novou generaci, ale také na stále studující pedagogy, aby význam hudební výchovy povznášeli a neutlačovali ji. Ze své zkušenosti mohou říci, že zapojení hudební výchovy do jiných výukových předmětů hodinu oživí a zároveň si žáci zapamatují více informací. Pedagogové však musí vědět, jakou hudbu využít a zejména kolik hudebních zážitků žákům poskytnout. Přemíra hudby může mít naprosto opačný účinek a být tak demotivační.

Významnou roli v naší kultuře hraje zpěv i hudba. Hudbu najdeme přítomnou v mnoha aspektech našich životů: divadlo, televize, filmy, oslavy, vládní a vojenské obřady. Hudba se může stát součástí naší rodinné kultury - přirozenou součástí našich každodenních životů. Od narození rodiče instinktivně využívají hudbu ke zklidnění dětí, k vyjádření lásky a radosti, ale také k zapojení a interakci. Rodiče mohou stavět na těchto přirozených instinktech tím, že se učí, jak hudba může ovlivnit rozvoj dítěte, zlepšit sociální dovednosti a prospět dětem všech věkových kategorií. Hudba a mozek aneb výhody hudby: studie z roku 2016 na Institutu mozku a tvořivosti Univerzity v Jižní Kalifornii zjistila, že hudební zážitky v dětství mohou ve skutečnosti urychlit rozvoj mozku, zejména v oblastech osvojování jazyků a čtení. Hudba propojuje všechny oblasti vývoje dítěte a dovednosti pro školní připravenost, včetně intelektuální, sociálně - emocionální, motorické, jazykové a celkové gramotnosti. Pomáhá tělu a mysli spolupracovat. Vystavení dětí hudbě během raného vývoje jim pomáhá naučit se zvuky a významy slov. Tanec s hudbou pomáhá dětem budovat motorické dovednosti a zároveň jim umožňuje vykonávat sebehodnocení. Dětem i dospělým pomáhá hudba posilovat paměťové schopnosti. Kromě vývojových výhod, jednoduše řečeno: hudba nám přináší radost. „Přemýšlejte o poslechu dobré písně v autě s oknem na krásný den. To je radost“ (Bright Horizons: Children and Music 2019).

1.3 Působení hudby

Hudba zastává mnoho funkcí. Má také schopnost zasáhnout jak jedince, tak celou společnost. Působí zvukovými podněty, ale i významovou stránkou. Výzkumy potvrzují, že hudba ovlivňuje psychickou i tělesnou stránku jedince.

Zvukové podněty způsobují tělesné (fyziologické) procesy, které si kolikrát ani neuvědomujeme, ale přitom uvnitř našeho těla probíhají. Např. změna tlaku, srdečního tepu, zadržování dechu (při zpomalování hudby) atd. Nejdůležitější jsou změny v oblasti hormonů, které ovlivňují citové prožitky. Člověk většinou spontánně reaguje na hudbu pohybem – tancem.

Působení hudby na naši psychiku je taky velmi zajímavým tématem. Znamá hudba nás uklidňuje a naopak nová hudba přináší nevědomost a vzrušení. K novým pocitům a emocím slouží identifikace (ztotožnění) jedince s hudbou. Hudba ovlivňuje emoce a citové stavy. Díky hudbě dochází také k rozvoji fantazie a představivosti (Poledňák 2005, s. 35).

„Snění za bílého dne“. Fráze, iluze nebo skutečnost? S hudbou jednoznačně skutečnost. Jelikož hudba působí na naši psychickou stránku a podněcuje představivost a fantazii, tak pro mnoho lidí může být nástrojem nebo také únikem od každodenních starostí a stereotypu. Každý člověk dává hudbě jiný rozměr, jelikož se s ní ztotožňuje a promítá do ní své zkušenosti a život. Člověk potřebuje uspokojovat určité potřeby a mnoho z nich dokáže uspokojit právě hudba (Stiborová 2005, s. 6).

- Potřeba tělesného pohybu a aktivity, sluchová stimulace
- Potřeba spoluprožívání, komunikace a spolupráce (mezilidské vztahy)
- Potřeba relaxace, seberealizace, sebeaktualizace (uplatnění sebe sama)
- Potřebu vzdělávat se, získávat nové informace (touha po vědomostech)

(Stiborová 2005, s. 7)

1.4 Funkce hudby

Každá věc plní určitou funkci. Stejně tak je tomu i u umění. Hudba, ačkoliv se to na první pohled nezdá, zastává mnoho funkcí, které mají vliv na jedince či společnost. Jelikož hudba úzce souvisí s psychologií, tak i funkce hudby můžeme dělit podle místa působení. Většinou se uvádí funkce od úrovně fyziologické, přes psychickou úroveň až po funkce, které spadají do sociální psychologie. Jsou to tyto funkce: biologicko – regenerativní (hudba osvěžuje celé tělo i mysl), stimulační (podněcuje), koordinační (pomáhá sjednocovat mysl

a pohyb), terapeutická (léčebná), mravní (zušlechtění), zábavná, vzdělávací. Sdělovací, komunikativní (prostředek mezilidské komunikace), umělecká (umělecký zážitek), socializační (pomáhá k začlenění do společnosti), magická (prohlubuje atmosféru a mnohdy je zahalena tajemstvím), slavnostní, taneční atd. Existuje nepřehledné množství funkcí hudby. Vybrala jsem jen ty, které jsou pro mě důležité.

Jak je již uvedeno výše, funkce hudby nabízejí obrovské množství možností. Ovšem ve výchovné sféře jsou důležité zejména tyto čtyři.

- 1) **Estetická funkce** působí na celou lidskou bytost. Vnitřně člověka ovlivňuje a přetváří ho.
- 2) **Výchovná (etická) funkce** působí na psychiku člověka. Ovlivňuje jeho životní filosofii a mravní profil.
- 3) **Specifické osvojování světa.** Každý z nás chápe a funguje ve světě rozdílně. Hudba je nástrojem poznání jiné kultury a mezilidské komunikace.
- 4) **Terapeutická funkce.** Hudba blahodárně působí na naši mysl, dokáže lidem pomoci od různých psychických a duševních poruch, poskytuje vnitřní klid. Věda, která se zabývá terapeutickou funkcí hudby, se nazývá muzikoterapie (Stiborová 2005, s. 7).

1.5 Sociokulturní rozměr hudby

Hudba je společenským jevem. Je to výsledek lidské aktivity, která může být jak psaná, tak zvuková. Vědci prokázali, že i živočichové jako jsou například delfíni, ptáci či lidoopi se zvuky dorozumívají a využívají je v běžné komunikaci mezi sebou. Dalo by se tedy spekulovat, že se nejedná o výlučně lidskou aktivitu za předpokladu, že bychom se bavili pouze ve zvukové rovině. Je samozřejmé, že živočichové nedokážou dát hudbě psanou formu. Právě proto si myslím, že je vhodné se od přírody dále učit a pozorovat ji, jelikož nás může posunout o krok dopředu a inspirovat nás. Většina skladatelů, interpretů i improvizátorů čerpá právě z přírody. Hudba je také ovlivněna jak aktuálním, tak též historickým dobovým kontextem (Stiborová 2005, s. 10).

Hudba se prolíná do všech oblastí. Existují speciální typy hudby, které se hodí jen na určité události. Jedná se například o hudbu smuteční, hudba určená ke svatebnímu obřadu, atd. Každý typ hudby má své specifické vlastnosti tak, aby vyhovoval dané události (Poledňák 2005, s. 38).

1.6 Hudba jako zvuková kulisa

Kapitola zvuková kulisa volně navazuje na kapitolu předchozí. Zvuková kulisa ovšem představuje hudbu na pozadí, tedy jeden z mnoha podnětů při naší činnosti. Dříve se hudebních kulis nevyužívalo tolik, jelikož je museli představovat živí hudebníci. V dnešním světě je tomu jinak. Díky technickému pokroku je možné využívat různé prostředky, které hudbu produkují (rádio, rozhlas, televize, počítače, atd.). Hudba se tak stala neomezenou a dostupnou (Franěk 2005, s. 198).

S nárůstem o hudbu jako hudební kulisu se začaly dělat také výzkumy, zdali je hudba účinným podnětem pro práci, tedy jestli díky hudbě budou lidé pracovat více a efektivněji. Došlo se k závěrům, že hudba pomáhá při manuální práci. Při práci, kde se vyžaduje koncentrace, případně tvorba textů není již tolik efektivní. Je však známo, že mnoho adolescentů si hudbu nenechá vzít ani při učení. Zde záleží na typu člověka a jeho soustředěnosti. Buď je pro něj hudba požítkem a hnacím motorem anebo ho naopak od učení odvádí a člověk je nesoustředěný. Pro takové lidi je hudba při kognitivní práci spíše hlukem. Nevnímají ji jako pozitivní jev, který by je měl nabudit k dalším výkonům (Franěk 2005, s. 199).

1.6.1 Faktory ovlivňující účinky zvukové kulisy

V roce 1999 hudební psycholog, pan Behne, dal dohromady studie a více než sto výzkumných prací zabývajících se tímto tématem a prohlásil, že není možné dát jednoznačnou odpověď na otázku, zdali hudební kulisa působí pozitivně či negativně na duševní práci. Sestavil proto přehled faktorů, které se na působení zvukové kulisy podílejí.

- 1) **Typ hudby** → je rozhodující proto, jestli bude hudba na člověka působit pozitivně nebo negativně. Nelze přesně určit, který žánr má jaký dopad. Každá osoba je individualita s rozdílnými potřebami. Určující je vztah osoby k danému žánru (zná ho, nezná, je oblíbený, nemá ho ráda?).
- 2) **Komplexnost a strukturální rysy hudby** → záleží na to, jestli je hudba melodicky výrazná nebo není. V roce 2000 bylo prokázáno, že melodicky nevýrazná hudba neovlivňuje činnosti, kde je zapotřebí kognitivních schopností, zatímco melodicky výrazná hudba tyto činnosti zhoršuje u jedinců s vyšší i nižší verbální inteligencí.
- 3) **Koncentrace** → naší pozornosti na určitou činnost. Ano, i to jakou práci vykonáváme při poslechu hudby, má vliv na to, jak efektivní bude. Jestliže jedinec vykonává

rutinní (automatizovanou) činnost, pak hudba slouží jako rozptýlení. Při výkonu mentálně složitějšího úkolu, který vyžaduje analýzu určitých dat, představuje hudba hluk a odvádí pozornost. Tělo dokáže vnímat dva podněty zároveň, ale nedokáže se na oba plně soustředit. Jestliže se plně soustředí na jeden podnět, pak je druhý automaticky potlačen.

- 4) **Úroveň aktivace** → se dělí podle typu hudby. Existuje buď uklidňující, nebo stimulující (tedy aktivační) hudba. Uklidňující hudba může mít pozitivní vliv na prováděnou činnost, protože dokáže utlumit emocionální vzrušení. Stimulující (aktivační) hudba může působit až negativně, jestliže jsou její stimulační účinky velké. Je zde menší problém, protože nelze přesně určit míru ideální stimulace. Stimulace závisí na aktuálním tělesném i psychickém stavu jedince.
- 5) **Vlivy osobnostních rysů** → Dělení osob podle temperamentu na introverty a extroverty pochází od Carla Gustava Junga. Říká se, že jejich poměr ve společnosti je 1:3. Pro introverta je hudba spíše rušivým elementem a více ho vzrušuje. Odvádí tak jeho pozornost od mentálních výkonů.
- 6) **Dítě x dospělý** → Věkový rozdíl = diametrální odlišnost. Dítě hodnotí poslech hudby u určité kognitivní činnosti kladně, ale účinek má úplně opačný. Výzkumy ukazují, že se dětem s hudbou pracuje lépe, ale jejich výkony jsou horší. Naopak dospělí dokáží podat stejné výkony v tichu, tak s hudbou (ať už stimulační nebo uklidňující). Data vycházejí z výzkumu uskutečněného v roce 2000, kdy se paní Hallamová věnovala působení hudby na odlišné věkové kategorie. Děti nedokáží odlišit činnost, která je pro ně v tu chvíli hlavní. Jejich pozornost se upíná na oba podněty. Dospělí však zvládnou odlišit, která činnost je hlavní a kterou by měli potlačit. Disponují na rozdíl od dětí tzv. metakognitivními dovednostmi. Tyto dovednosti jsou získané a nikdo přesně nedokáže určit, v jakém věku jich osoba dosáhne (Franěk 2005, s. 202-205).

1.7 Souvislost hudební kulisy a školního vzdělávání?

Myslím si, že jedna vyučovací hodina týdně, kdy mají žáci možnost nahlédnout do hudebního světa, tedy absolvovat předmět hudební výchova, je málo. Toto je dáno Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV). Právě proto se ve své diplomové práci zabývám otázkou hudební kulisy, jelikož ji lze zařadit do dalších předmětů. Například: výtvarná výchova, pracovní činnosti, občasné i tělesná výchova.

Faktory ovlivňující hudební kulisu však hrají nejdůležitější roli v tom, zdali je vhodné ji zvolit či nikoliv.

Největší problém spatřuji v učitelích, které vedou výtvarné výchovy a pracovní činnosti. Většina z nich tvrdí, že když se žák věnuje výtvarnému umění, potřebuje být soustředěný a žádný jiný druh umění ho nesmí rušit. Toto však tvrdí učitelé, kteří nesnesou hudební kulisu, když mají tvořit. Většinou se ani nezeptají žáků, co si vlastně přejí. Zdali je jim hudba příjemná a vzbuzuje v nich nové nápady nebo je jim nepříjemná a vnímají ji jako hluk. V tomto případě je opravdu využití hudební kulisy kontraproduktivní.

Učitelé vědí, že existují mezipředmětové vztahy, ale u většiny z nich vědomosti končí na teoretické úrovni. Přitom hudba nebo její prvky se dají využít ve všech předmětech - český jazyk, matematika, anglický jazyk, prvouka, atd. Domnívám se, že hudba (hudební prvky) jsou dokonce výborným prvkem při učení cizích jazyků.

Samotná hudební výchova je většinou žáků vnímána jako doplňkový a mnohdy nepotřebný předmět, ke kterému nemají pozitivní vztah. Vše záleží jen a pouze na učiteli. Jestliže dokáže vést hodinu hudební výchovy tak, aby zaujal žáky a zároveň je naučil novým dovednostem, měl by být po zásluze odměněn. Bohužel realita na školách je jiná. Učitelé na prvním stupni základních škol učí hudební výchovu, ikdyž pro ni nemají oni sami vlohy a je pro ně utrpením. Z tohoto je jasné, že žádné dítě ve třídě nebude nadšené, až bude přicházet onen den a hodina, kdy má být hudební výchova. Takový učitel nevyužívá žádné prvky během ostatních hodin. Žáci tak přicházejí o další možnosti, jak se látku naučit a zároveň ji „prožít hrou“. Je dokázáno, že žáci se lépe učí a ovládají své tělo i rozum, jestliže vnímají rytmus, tempo a strukturu hudby.

2 Hudební výchova v RVP ZV

RVP ZV je členěn do devíti vzdělávacích oblastí. Hudební výchova spadá společně s výchovou výtvarnou do vzdělávací oblasti Umění a kultura. Na prvním stupni je učivo hudební výchovy rozdělené do několika oblastí.

1) Vokální činnosti

- kultivace pěveckého a mluveného projevu
- hlasová hygiena a zároveň hledání možnosti nápravy hlasové nedostatečnosti
- jednohlasý i vícehlasý zpěv + techniky vokálního projevu
- rozlišování durových a mollových tónin
- improvizace jednoduchých hudebních forem
- vnímání rytmu, využívání jeho zákonitostí při vokálním projevu, souvislost rytmu řeči a hudby
- orientace v notovém zápisu hudby
- rozvoj hudebního sluchu a představivosti (převod melodie do zpěvné polohy, zachycování rytmu, popřípadě i melodie, z notového záznamu)

2) Instrumentální činnosti

- využívání hudebních nástrojů (nástrojová reprodukce melodií, tvorba doprovodu)
- nástrojová improvizace (jednoduché hudební formy)
- záznam hudby (noty, notační programy)
- používání hudebních nástrojů při vyjadřování představ a myšlenek (rytmické, tempové)

3) Hudebně - pohybové činnosti

- taktování hudby, taneční kroky, pantomima, rozvoj pohybové paměti
- pohybové reakce na tempové, harmonické, dynamické a jiné změny v hudbě

4) Poslechové činnosti

- orientace v hudebním díle a analýza skladby - postihování hudebně výrazových prostředků (zvukomalba, pravidelnost hudební formy, pohyb melodie)
- hudební styly a žánry (chápání jejich funkcí v životě člověka)
- hudební dílo a jeho autor, slohové a stylové zařazení hudebního díla (ZŠ Uhlířské Janovice: Hudební výchova 2018).

Každá oblast by měla být během hodin hudební výchovy zastoupena. Hudební výchova má rozdělené cíle na obecné a speciální. Obecným cílem je „rozvoj hudebnosti žáků a jejich

pohybové kultury zpěvem, hrou na jednoduché hudební nástroje, poslechem hudby a pohybovým projevem podle hudby. Speciální cíle jsou zaměřeny na uvolnění motoriky, nácvik správného dýchání, artikulace, rozvoj sluchového vnímání, včetně fonemického sluchu, rozvoj kognitivních funkcí, rozvoj emotivity a motivace. Plní úkoly zdravotní v oblasti somatické a psychické, cíle terapeutické“ (Informační systém Masarykovy univerzity: RVP ZV příloha 2018).

2.1 Očekávané výstupy 1. období

„Žák:

- **HV-3-1-01** *zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a rytmicky přesně v jednohlase*
- **HV-3-1-02** *rytmizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem*
- **HV-3-1-03** *využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře*
- **HV-3-1-04** *reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie*
- **HV-3-1-05** *rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby*

HV-3-1-06 *rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální“ (Informační systém Masarykovy univerzity: RVP ZV příloha 2018).*

3 Mezipředmětové vztahy

Implementace hudební výchovy do ostatních předmětů pomáhá mnoha žákům k lepším studijním výsledkům. Danou látku si lépe zapamatují. Prvky hudební výchovy jsou nejvíce využívány na začátku hodiny, kdy dochází k tzv. motivaci žáků pomocí říkadla, básničky, písničky případně tanečku. Někdy jsou aplikovány zcela záměrně a je na nich postavené celé téma hodiny. Např.: využití hudby ve výtvarné výchově - malba podle působení hudby na naši mysl. Jelikož hudba vede k rozvoji fantazie a uvolňování nepřeberného množství emocí je vhodným nástrojem pro vytvoření originálního výtvarného díla.

Hudba v základním vzdělávání je účinným nástrojem pro mezipředmětové vztahy, protože nejen že napomáhá k psychické a duševní pohodě, která přispívá k lepším jazykovým dovednostem, ale i díky způsobu vnímání apeluje na tvůrčí a sluchově nadané žáky. Zatímco specifická hudební výchova zlepšuje nervové zpracování zvuku, které vede k silnějším jazykovým a gramotnostním dovednostem, začlenění hudby do výuky jiného předmětu může být účinným způsobem výuky jiných dovedností, včetně matematiky, cizího jazyka, poznávání přírody, nauce o vlasti atd. Díky začlenění hudby a hudebních prvků do jiných předmětů se stává učení autentičtější a poutavější (Questia.com: Music as a Cross-Curricular Teaching Device in Elementary School 2019).

Hudba, literatura a gramotnost toto je nejvhodnější spojení. Ukázalo se, že studium hudby zvyšuje schopnost mozku zpracovávat zvuk a rozlišovat rozdíly ve zvuku. Studie, která byla provedena prostřednictvím North Western, ukázala, že *„vzhledem k překrývání okruhů mozku věnovaných řeči, hudbě a distribuované síti kognitivních, senzomotorických a odměnových okruhů zabývajících se hudební tvorbou je hudební vzdělávání významné pro plasticitu mozku, který ovlivňuje biologické procesy důležité pro naslouchání, jazyk a učení.“* Dee Hansen, Elaine Bernstorf a Gayle M. Stuber (2004) uvádějí mnoho zvukových prvků gramotnosti, včetně povědomí o fonémech či rozlišování mezi podobnými sluchovými prvky, signály řeči, sluchovou pamětí a dalším. S povědomím o fonémech se děti naučí, jak se zvuky spojují a vytvářejí slova, která jim umožní pochopit zvuky, které slyší (Sedlák, Váňová 2013, s. 225).

Využívání hudebních her vede žáky k tomu, aby se naučili kriticky myslet a rozvíjet své sluchové povědomí. Hudební hry mohou být též výborným vyučovacím nástrojem, který také udrží žáky aktivní a soustředěné. Více o hudebních hrách v praktické části.

4 Poruchy hudebnosti

Pedagogicko psychologická poradna (dále jen PPP) v rámci komplexního vyšetření žáka provádí i vyšetření sluchové percepce. Na základě vyšetření může diagnostikovat specifickou poruchu učení – dismúzii nebo též amúzii. Tato diplomová práce je zaměřena na žáky, kteří mají diagnostikovanou amúzii, případně jeví její známky. Není zcela běžné, aby se žáci posílali do PPP pouze za účelem diagnostikování amúzie, takže je celkem složité nějakého takového žáka najít. Většinou je diagnostikována u žáků, kteří tam jdou s podezřením na jinou poruchu. Dítě trpící touto poruchou je ochuzeno o specifické vnímání a poznávání okolního světa (Sedlák, Váňová 2013, s. 225).

4.1 Dysmúzie též amúzie

Dysmúzie je totéž co amúzie. Jedná se jen o rozdílné pojmenování. Dále se v DP budeme setkávat s označením amúzie. Doposud nemáme bohužel mnoho publikací, které by se této poruše věnovali. Víme jen, že se jedná o verbální specifickou poruchu učení, která je buď vrozená, nebo získaná. Dítě mající poruchu není schopné poznávat hudbu, rozumět jí nebo ji reprodukovat na jednotlivé tóny či melodie. Někdo jiný ovšem považuje za dismúzii nedostatek hudebního sluchu (Sedlák, Váňová 2013, s. 225).

Výzkumy ukazují, že amúzie je způsobena dědičnými, tedy vrozenými faktory, ale zároveň závisí i na patologických změnách v průběhu života, ke kterým dochází zejména po onemocněních centrálního nervového systému, po zánětech mozku, ochrnutí míchy nebo při poškození vnitřního ucha (Sedlák, Váňová 2013, s. 226).

V literatuře se o amúzii dočteme zejména v zahraniční literatuře. Zabýval se jí také německý psycholog A. Wellek, který uvádí její charakteristické znaky.

- 1) Výrazný nedostatek hudebního nadání → nezájem o hudbu.
- 2) Výrazná nehudebnost.
- 3) Patologické poruchy funkcí hudebního sluchu nebo motoriky. Neschopnost vnímat hudbu, chápat hudební vztahy a pěvecky je reprodukovat (Sedlák, Váňová 2013, s. 226).

Podle většiny psychologů, kteří prováděli výzkumy zaměřené na tuto poruchu, dominují tyto znaky:

- Neschopnost rozeznávat hudební výšku

- Nízká úroveň hudebního vnímání i reprodukce
- Snížený zájem o hudbu

Veškeré faktory způsobující amúzii pochází buď ze senzorické (tedy percepční) složky nebo z motorické (tedy reprodukční) složky. Právě proto se rozlišují dva typy amúzie, senzorická a motorická amúzie (Sedlák, Váňová 2013, s. 226).

4.1.1 Senzorická amúzie

Nebo též přezdívaná hluchota pro melodii. Jde se o poruchu, kdy jedinec není schopen poznat často hrané melodie (např. státní hymnu). Je omezena možnost vnímat výšku tónu a výškový pohyb melodie. Nejvážnější formou senzomotorické amúzie je hluchota pro tonalitu, což znamená neschopnost vnímat výškové vztahy a tím i tonalitu. Při poškození jednoho ucha může dojít k parakusii. Jedná se o falešné slyšení. Jedno ucho nespolečně pracuje s druhým, tedy slyší tón výš nebo níž než druhé ucho. Při parakusii může docházet k hvízdání v uších nebo šumění. Při těchto onemocněních může dojít k částečné nebo úplné ztrátě sluchu, ale hudební představivost, kterou má jedinec již osvojenou neztrácí. Takovou to ztrátu sluchu prodělal například Bedřich Smetana (Sedlák, Váňová 2013, s. 227).

Senzorická amúzie bývá velmi často spojena se senzorickou anafází, tedy slovní hluchotou. Jedinec s anafází nerozumí sdělovanému obsahu. Velmi často má poruchy ve výslovnosti řeči, většinou se jedná o patlavost. Veškeré potíže jsou způsobeny nerozvinutými sluchově rozlišovacími schopnostmi. Výzkumy dokázaly, že u dětí se senzomotorickou nebo motorickou amúzií je dvakrát větší patlavost než u dětí nevykazujících amúzické poruchy (Sedlák, Váňová 2013, s. 227).

Jak si můžete všimnout výše, tak senzomotorická amúzie je značně variabilní. Shodují se na tom i vědci. Právě proto je těžké popsat veškeré její příznaky. Shodují se však na sedmi příznacích, které jsou pro senzomotorickou amúzii nejtypičtější.

- 1) ztráta smyslu pro tonalitu
- 2) neschopnost číst notopis
- 3) porucha nebo ztráta absolutního či relativního sluchu u osob, které ho dříve měli
- 4) nesprávná sluchová diferenciací výšky jednotlivých tónů, výškových vztahů a melodií
- 5) neschopnost vnímat rytmus a metrum, změny tempa v hudební skladbě
- 6) neschopnost vnímat a esteticky hodnotit hudební skladby

- 7) neschopnost poznat odchylky ve vokální či instrumentální reprodukci, ať se jedná o vlastní nebo cizí (Sedlák, Váňová 2013, s. 227)

4.1.2 Motorická amúzie

Jedná se o expresivní amúzii. Jsou porušeny funkce motorického centra, takže jedinec není schopen zazpívat a zahrát slyšené tóny či melodie. Většina jedinců si motorickou amúzii uvědomuje, ale hlavním problémem je to, že ji nedovedou opravit. Právě proto u nich vzniká nenávist ke zpěvu zejména před kolektivem. Toto je až v pozdějším věku. Malé děti si neuvědomuje svou neschopnost reprodukovat tóny a zpívají bez zábran. Motorická amúzie je celkem variabilní. Existují různé varianty, jak se projevuje.

- 1) Jedinec dokáže celkem dobře zazpívat melodii, ale neumí dodržet její rytmus. Neschopnost vykonávat motorické pohyby v souladu s hudebním rytmem a tempem.
- 2) Jedinec umí reprodukovat jednotlivé tóny, ale nedovede je spojit v melodický útvar.
- 3) **Motorická apraxie** - neschopnost vykonávat pohyby potřebné k hraní na hudební nástroj - reprodukovat tóny nebo dokonce známé melodie.
- 4) **Motorická anafázie** - souvisí s poruchou čtení, psaní a výslovnosti. V hudebním světě jedinec není schopen číst a psát noty. Potíže má s artikulací (Sedlák, Váňová 2013, s. 228).

Výzkumy dokazují, že amúzie podněcuje vznik hlasových poruch. Ty mohou být způsobeny buď vrozenou vadou hlasového ústrojí anebo vznikají z nesprávné hlasové funkce, např. z přemáhání hlasu. Toto se vyskytuje přibližně u jedné třetiny žáků a dochází ke vzniku dětské chraptivosti. Podle lékařek Lábové a Sedláčkové za to může nerozvinutý hudební sluch, takže nemůže dojít ke správné analýze zvukových hlásek. Díky nepřesné sluchové analýze dochází i k méně koordinovaným pohybům hrtanových svalů (Sedlák, Váňová 2013, s. 229).

4.2 Amúzie v hudebně – didaktické praxi

Výzkumy na téma amúzie jsou zatím dost omezené. Jsou prováděny pouze v lékařských ústavech ve spojitosti s poruchami řeči. V hudební psychologii byl hodně dlouho opomíjen. Ani dnes se na tento typ výzkumů neklade velký důraz. Z tohoto důvodu jsou pak znatelné potíže v hudební pedagogice a didaktické praxi (Sedlák, Váňová 2013, s. 229).

Učitelé při vstupu dítěte do školy pozorují nejčastěji dočasnou motorickou amúzii. Jedná se o neschopnost čistě vyzpívat tón a udržet ho. Toto však není velký problém. Jestliže

se začne s dítětem soustavně pracovat ihned po nástupu do školy, lze problém poměrně rychle odstranit. Méně častou je senzorická amúzie, kdy jedinec nedokáže vnímat hudební projev, tedy ani on sám se nedokáže hudebně projevit. Zde záleží na míře, ve které se porucha vyskytuje. Učitelská praxe dokazuje, že i u senzomotorické amúzie může dojít k zlepšení (Sedlák, Váňová 2013, s. 229).

V teorii dělíme amúzii na motorickou a senzomotorickou (viz předchozí kapitola). V praxi už toto rozdělení není tak striktní. Většinou se oba druhy podmiňují a vyskytují se společně (nebo se alespoň z části kombinují). Ve školách se učitelé hudební výchovy velmi často dopouštějí závažné chyby. Nazývají hudebně nerozvinuté děti amúzickými dětmi. Nelze je ihned takto „onálepkovat“, když nemají jedince diagnostikovaného z poradenského zařízení. Většinou je takto nálepkují učitelé, kteří nemají praxi s amúzickými dětmi a nedokáží rozeznat amúzii od nezpěváků. Nezpěváky podle A. Tiché dělíme do dvou skupin.

A) Jedinci hudebně rozvinutí avšak nerozezpívání.

B) Jedinci hudebně zaostalí, proto i nerozezpívání. Takový jedinec má monotónní hudební projev. Nedokáže zazpívat čistě žádnou melodii (Sedlák, Váňová 2013, s. 230).

5 Hudební psychologie

Hudební psychologie (dále jen HP) je disciplína na pomezí muzikologie a psychologie. HP je velmi široký pojem a nelze ho jednoznačně vymezit. Spektrum podoborů a témat, kterými se zabývá, je rozsáhlé. HP je věda o specifických hudebních procesech. Hlavním obsahem HP je hudba, která působí na vnitřní i vnější stránku jedince. HP můžeme rozdělit na dva způsoby, kterými je uskutečňována v praxi:

- 1) Teoretická a výzkumná práce
- 2) Pojednávání o různých aspektech hudebně psychologické problematiky

HP se dá uskutečňovat třemi druhy práce.

- 1) **Výzkumná** - zabývá se vždy jednou konkrétní otázkou, kterou podrobně zkoumá. Nevýhodou výzkumné práce jsou fakta, která nejsou dále propojována s ostatními aspekty. Právě proto existují další typy práce, které se snaží poznatky systematicky zpracovávat.
- 2) **Syntéza poznatků** - systematické zpracování poznatků
- 3) **Propedeutická práce** - se zabývá vydáváním publikací a snaží se okolní svět informovat o problematice. Nabízí „úvod“ do problematiky (Poledňák 2005, s. 11).

Jak je uvedeno výše, HP je na pomezí muzikologie a psychologie. Tyto dvě vědy jsou si velmi blízké. Je mezi nimi, však jeden zásadní rozdíl. Psychologie zkoumá psychiku člověka. Jedním z mnoha podoborů je také hudební percepce. Dále zahrnuje také psychologii umění. Ta zkoumá psychologickou problematiku v různých druzích umění (psychologie divadla, filmu, hudby apd.). Psychologie umění je cenným zdrojem poznatků a zkušeností pro oblast hudební psychologie.

Jak si tedy můžeme všimnout výše, disciplíny a vědy jsou velmi propojené. Díky tolika odvětvím je možné získané poznatky propojovat a čerpat zkušenosti. Níže si ukážeme, které obory jsou nejvíce příbuzné HP.

- **Obecná psychologie** - zkoumá a získává informace o tom, jak by měl vypadat zdravý dospělý jedinec (co by měl umět, jaké by měl mít dispozice atd.)
- **Vývojová psychologie** - zkoumá a popisuje vývoj jedince. Zabývá se také vývojovými poruchami.
- **Sociální psychologie** - zkoumá determinaci lidské psychiky v souvislosti se sociálními vlivy.

- **Klinická psychologie** - se zabývá využitím hudby v psychoterapii (Poledňák 2005, s. 15).

5.1 Metody

Metody hudební psychologie jsou rozmanité. Většina metod hudební psychologie pochází z metod psychologie, které jsou dle potřeb upravovány. Různorodost metod je dána zaměřením na dané téma a jeho zvláštnosti. Ve většině případů se při výzkumu využívá kombinace metod. Jsou jen ojedinělé výzkumy, kde se využívá jedné metody. Metody lze rozdělit do tří velkých skupin. Observační, experimentální a explorační (Poledňák 2005, s. 19).

5.1.1 Observační metoda

Jedná se o čisté pozorování skutečnosti, které probíhá pomocí introspekce nebo extrospekce. Dříve byla introspekce označována za královskou cestu, jelikož se jedná o sebepozorování, takže každý jedinec může své pocity regulovat sám. Později však introspekce podlehla kritice kvůli následujícím věcem: sebepozorování zkresluje pozorované stavy, nezachycujeme průběh změny, ale pouze její výsledky, je nevyužitelná u dětí a zvířat. Introspekce do dnešní doby nevymizela. Je stále praktikována během různých psychologických vyšetření, ale jen za určitých podmínek. Extrospekce je opak introspekce. Jedná se o pozorování druhých osob. Zde však nastává potíže v tom, že nevidíme do mysli ostatních lidí, takže se jedná o pozorování bez znalosti vnitřních stavů. U jedinců můžeme pozorovat pouze změnu chování - změny motivace, reakce na podněty, atd. Na přelomu 19. a 20. století vznikl směr, který vychází z anglického slova *behavior* = chování. Jedná se o behaviorismus. Behaviorismus byl založen právě na extrospekci. Extrospekce stejně jako introspekce byla později podrobena kritice. Přesto všechno se jí i nadále využívá a přináší své ovoce (Poledňák 2005, s. 19 - 20).

6 Hudební vývoj dítěte

Je celoživotní proces, při kterém dochází ke změnám ve vztahu k hudbě. Začíná u jednoduchých hudebních procesů a postupuje až ke složitému, hlubokému a promyšlenému zpracování hudby. Hudební vývoj má určité charakteristické rysy, které se vyskytují a jsou třeba dodržovat u každého jedince, aby došlo k adekvátnímu vývoji.

- 1) Člověk se rodí s určitými potencionálními předpoklady k hudebnímu rozvoji.
- 2) Všichni jedinci, u kterých je normální biologický vývoj, jsou schopni hudebního vývoje - vzdělávání.
- 3) Hudební vývoj je možné pedagogicky korigovat, urychlovat a řídit.
- 4) Hudební komunikace se velmi často proměňuje a je závislá na aktuálním stavu jedince.
- 5) Hudební vývoj neprovádíme pouze v jednom směru, ale rozvíjíme ho ve všech směrech. V žádném případě ho nijak neomezujeme.
- 6) Hudební vývoj má etapový charakter.
- 7) Hnací síla při hudebním vývoji závisí na motivaci, cíli, potřebách a zájmech daného jedince.
- 8) Aby docházelo k hudebnímu vývoji, je třeba využívat správné, ale zejména pozitivní motivace a podněcovat u žáků zájem o jakékoliv hudební činnosti (Sedlák, Váňová 2013, s. 355 - 356).

6.1 Průběh hudebního vývoje

V kapitole č. 6 jsou popsány rysy hudebního vývoje, které by v ideálním případě měly být dodržovány. V této kapitole se budeme zabývat hudebním vývojem v průběhu navštěvování mateřské a základní školy. Pro hudební rozvoj dítěte v rodině nemůžeme nic udělat. Vše záleží na okolí, ve kterém dítě vyrůstá. S určitou dispozicí, ať už menší nebo větší, nastupuje jedinec do mateřské školy.

6.1.1 Předškolní věk

V této kapitole se zaměříme na hudební vývoj v předškolním věku. Budeme se věnovat období navštěvování mateřské školy. V případě, že jedinec přichází do mateřské školy a jeho hudební vývoj nebyl v rodině podporován, tak mateřská škola může ještě částečně nahradit funkci rodiny. Většina dětí navštěvuje mateřskou školu ve věku od 4 do 6 let. V tomto věku se utváří sluchový analyzátor, který se zaměřuje převážně na výškovou

diferenciaci. Utváří se také hlasový orgán a sílí hlasivkové svalstvo. Upevňují se pěvecké dovednosti, díky zautomatizovanému tvoření tónů. Dle dosavadních výzkumů je prokázáno, že dítě ve věku 4 let dokáže rozlišit jednotlivé emoce ve skladbě (veselý, smutný, ustrašený,...) a ukázat na obrázek, který se vztahuje k dané emoci (mimika). U předškolních dětí se také rozvíjí schopnost práce s hudebním nástrojem. Tedy, pokud je dítě hudebně rozvinuté, je možné začít s výukou hry na hudební nástroj už v předškolním věku. Hlasový rozsah dítěte se zvětšuje společně s věkem a vyvinutou hudební aktivitou. Hlasivky nejsou ještě plně rozvinuté, právě proto je tón dětského hlasu slabý a lehký. Kvalita hlasového projevu je individuální a jsou v ní velké rozdíly (Sedlák, Váňová 2013, s. 362 – 364).

6.1.2 Mladší školní věk

Během mladšího školního věku probíhá orientace v hudebním prostoru. Při nástupu do školy musí žák vykazovat určitou školní zralost, která by měla odpovídat požadavkům vyučovacích předmětů. Konkrétně hudební výchova má v tomto období za úkol všestranně rozvíjet osobnost žáka, tedy využívat rozsáhlý soubor hudebních aktivit. Zároveň se jedná o přípravnou, statickou fázi, od toho její název analyticko – syntetická. Většina dětí mladšího školního věku je fascinována dětskými analogickými písněmi, které zahrnují počítání, pravopis nebo zapamatování si sled událostí. Děti školního věku začínají vyjadřovat své záliby a nespokojenost s různými druhy hudby (Bright Horizons: Children and Music 2019).

6.1.3 Střední školní věk

Neboli pubescence, dospívání. Jedná se o rozmezí 10. a 11. roku dítěte. Toto rozmezí je jen přibližné, protože dospívání je individuální. Pro pedagogy je toto období obtížné, protože u chlapců přichází mutace, tedy změna kvality hlasu po všech stránkách. Mutaci hlasu můžeme pozorovat i u dívek, avšak u nich se jedná většinou o krátkodobé kolísání síly a polohy hlasu. Vnímání jedinců je v tomto období bohatší. Dochází k vyjadřování vnitřních prožitků prostřednictvím umělecké tvořivosti jak hudební, tak výtvarnou formou. Většina projevů vzniká kombinací hudební, výtvarné a literární stránky (Sedlák, Váňová 2013, s. 366 – 367).

6.1.4 Starší školní věk

Neboli postpubescence. Jedná se o životní etapu, která je vymezena od 15 roku života až do 20 roku. Jedinec v tomto období dosahuje tělesné i psychické vyspělosti. Teenageři

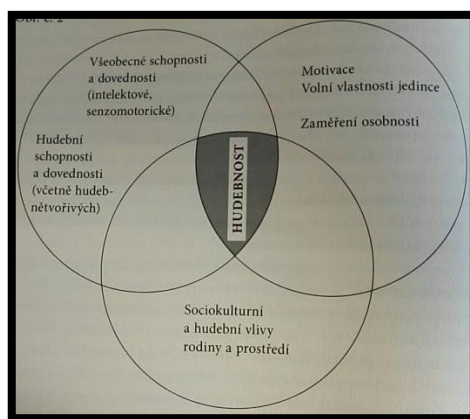
mohou používat hudební zážitky k utvoření přátelství a odlišení se zejména od rodičů a mladších dětí. Často si chtějí po škole povídat a poslouchat hudbu se skupinou přátel. Mají často velký zájem o výuku hudby nebo o hraní v kapele. Jelikož se jedná o osoby s určitou mírou životních i hudebních zkušeností, lze u nich předpokládat hlubší projev a prožitek, který není podmíněný emocionalitou (Bright Horizons: Children and Music 2019).

7 Hudebnost

(též muzikálnost) lze chápat jako vztah jedince k hudbě. Jde o velmi složitý vztah, který je budován celý život a dochází k neustálému rozvoji či útlumu. Abychom určili, jaký význam má pro jedince hudba, musíme vědět, jakou váhu jí ve svém životě přičítá, tedy jak ji využívá. Hudební schopnosti jedince ovlivňují jeho porozumění hudbě a její úspěšné využívání. Hudební schopnosti nejsou však předem dané. Jsou pouze předpokladem k vykonávání určité činnosti. Ne vždy, jsou tyto dvě složky vyvážené. Jako všude jinde, i tady existují výjimky:

- 1) Lidé s extrémně rozvinutými hudebními schopnostmi – velmi často s absolutním sluchem, kteří hudbu nemají rádi. Jejich zájem je soustředěn na jinou oblast nebo se jedná o umělce, pro které je hudba nástrojem obživy, nikoliv radostí.
- 2) Lidé s málo rozvinutými hudebními schopnostmi, kteří naopak hudbu milují a nemohou bez ní být. I u nich hovoříme o určité hudebnosti (Poledňák 2005, s. 43).

Hudebnost v sobě spojuje schopnosti emocionálního prožitku, ke kterému dochází při vnímání hudby a zároveň schopnosti samostatného učení a tvořivého přejímání hudby. Rozvoj těchto schopností se pak podílí na utváření hudebních zájmů a potřeb člověka. Hudebnost by se měla posuzovat komplexně z několika hledisek (viz obrázek), (Holas 2013, s. 31).

Obrázek 1: složení hudebnosti

7.1 Hudební nadání

V kapitole 7 jsme si vysvětlili pojem hudební schopnosti a řekli jsme si, že se formují a rozvíjejí na základě vrozených předpokladů, kterým říkáme talent nebo nadání. U hudebního nadání se neví, co má největší vliv při jeho vzniku. Buď se jedná o dědičné předpoklady, tedy o něco, co dědíme po svých předcích anebo o předpoklady vrozené.

Vrozené předpoklady záleží na zdravotním stavu matky během těhotenství, výživě plodu nebo na okolnostech porodu (Poledňák 2005, s. 44).

Hudební nadání je specifický soubor předpokladů k hudebním činnostem. Hudební nadání můžeme sledovat u jednotlivých činností, kde se kvalita reguluje. V naší zemi se zabývali studiem hudebního nadání dva pánové: J. Kulka a V. Dočkal, kteří tvrdí, že charakter nadání lze pochopit jen z určité činnosti, která je na daný charakter zaměřena. Ve struktuře rozlišují dvě složky:

- a) **Předpoklady** - myslíme tělesné vlastnosti, schopnosti, dovednosti, návyky a vědomosti, kterými jedinec disponuje.
- b) **Aktivační složka** - čímž jsou myšleny volní vlastnosti, zaměření osobnosti a motivace. Do aktivační složky lze zařadit též nespecifické faktory, kam patří např. rozvoj intelektových dovedností. U této složky jsou charakteristické tyto vlastnosti: soustředěnost, vytrvalost, seberealizace, emocionální citlivost, estetické potřeby a zájmy (Holas 2013, s. 32 – 33).

7.2 Hudební vlohy

Jsou anatomicko - fyziologické vlastnosti nervového systému a mozku k vytváření činnosti. Hudební vlohy přetváříme v hudební schopnosti, jelikož se jedná právě o dědičné nebo vrozené předpoklady, které si v sobě nese jedinec zabudované. Kvalitu hudebních vloh můžeme posuzovat, až když se děti začínají hudebně projevovat. Hudebními vlohami rozumíme schopnost emocionálně prožívat jednotlivé podněty, funkce mozku, schopnost centrálně ovládat pohybové ústrojí atd. S hudebními vlohami úzce souvisí anatomicko - fyziologické dispozice k vytváření určité činnosti. Jedná se např. o velikost a stavbu ruky, pohyblivost prstů, stavbu a výkonnost hlasového ústrojí, atd. (Poledňák 2005, s. 44).

Vytvářejí základ pro emocionální hudební vnímání a formují celkový vztah k hudbě. Vlohy se v málo podnětném prostředí nemusejí vůbec rozvinout a mohou zakrnět. Naopak v dostatečně podnětném prostředí nerozvíjející vlohy postupně mění v hudební schopnosti. U některých jedinců dochází k projevování hudebních vloh od útlého věku. Jedná se o jedince, které mají velké předpoklady, kterým říkáme hudební nadání (Sedlák, Váňová 2013, s. 52).

Při běžné výuce ve škole neočekáváme nijak silné hudební vlohy. Hudební nevybavenost nebo prozatímní pěvecká neschopnost nejsou způsobeny nedostatečností hudebních vloh, ale většinou jen slabší biologickou výbavou. Každé dítě má právo na všeobecnou hudební výchovu a veškeré doposud provedené hudebně - psychologické výzkumy dokazují, že každý zdravý jedinec má alespoň minimální vlohy, aby byl schopen absolvovat všeobecnou hudební výchovu (Sedlák, Váňová 2013, s. 53).

8 Hudebně - pohybové činnosti

Jak už název napovídá, jedná se o hudební aktivity, které jsou ztvárňovány pomocí pohybu, nebo je pohyb doprovodným činitelem aktivity. Tyto aktivity jsou v našem školství zavedené poměrně nedávno. Až do 70. let 20. století obsahovala hudební výchova pouze zpěv. Mnoho lidí přemýšlí jak naučit malé děti abecedu, počítání či rozpoznávání tvarů. I když tyto věci jsou bezesporu důležité, tak hudba a jednoduchý pohyb, případně tanec může být užitečný také. Začlenění hudby a pohybu do běžné výuky ve škole může pomoci dětem se sociálním, emocionálním, ale i racionálním rozvojem osobnosti. Žáci se prostřednictvím hry učí různým dovednostem. Mnohdy žáci ani nestihnou postřehnout, že pedagog do hry zařadil nové probírané téma. Díky hře si ho žáci osvojí, zapamatují a procvičí. Existuje mnoho typů cvičení, které lze zařadit do výuky ve škole. Více informací o konkrétních hudebně – pohybových aktivitách naleznete v praktické části (Livestrong: Importance of Music & Movement in the Education of Young Children 2019).

Hudebně pohybové aktivity mají dvě oblasti, na které je dělíme.

1) Melodie a pohyb

V této oblasti většinou vyjadřujeme melodii za pomoci horních končetin. Zajímá nás, zda melodie stoupá či klesá nebo ji slyšíme vysoko anebo hluboko. Žáci pohyb melodie vyjadřují v největším procentu hrou na tělo. Ke ztvárnění hry na tělo využívají tleskání, pleskání, luskání nebo dupání.

Příkladem mohou být motivační básničky/ písničky na začátku hodiny.

Koulela se koulela, táááákhle veliká brambora.	stoj spatný, mlýnek rukama stoj spatný, kroužení paží
Neviděla, neslyšela, že odněkud ze shora, spadla na ni závora!	zakrýt oči dlaněmi, zakrýt uši dlaněmi a zavrtět hlavou stoj spatný, vzpažit, koukat nahoru ruce padají na hlavu, jdeme do dřepu
Kam koukáš, ty závoro? na tebe ty bramboro!	ve dvojici – ukázat na dotyčného a říkáme střídáme ruce P/ L – gesto tytyty
Kdyby tudy projel vlak, byl by z tebe bramborák!	běh na místě tleskání P/ L strana, důraz na slovo bramborák!

2) Taneční výchova

Jedná se o tanec vycházející z přirozeného pohybu člověka. „*Tanec je tvůrčí uměleckou činností, kterou může do jisté míry vykonávat každý. Každý má vrozenou schopnost tančit, protože každý má možnost pohybovat se, má vrozený cit, představivost, smysl pro rytmus, schopnost rozvíjet se, myslet, chtít a jednat. Pokud dáme i nejméně nadaným žákům možnost uplatnit své tvůrčí úsilí, může to z psychologického hlediska být pro ně stejně důležité jako vynaložené úsilí velmi nadaných*“ (NUV: Taneční a pohybová výchova 2019).

Žák může prostřednictvím tance vyjádřit své hodnoty, ale zejména aktuální pocity, nálady a emoce. Nejde nám zde o výsledek, ale o proces, který by měl žákovi pomoci naučit se vnímat své tělo a naslouchat mu.

Během taneční výchovy se zaměřujeme zejména na 4 oblasti.

- 1) Objevování svého místa – pocity vnímání a uvědomování si svého těla a své jedinečnosti
- 2) Rozvíjení inteligence těla – dlouhodobý proces rozvíjení přirozeného využívání pohybu na základě anatomických, fyziologických a psychologických předpokladech žáka
- 3) Původnost/originalita – jedná se o činnosti, které pomáhají žákovi najít svou vlastní cestu. Záměrem je vychovat takové osobnosti, které budou schopni najít svou cestu a uchopit život.
- 4) Vytváření společenství – tanec podporuje sociální interakci (NUV: Taneční a pohybová výchova 2019).

8.1 Hudebně vyjadřovací prostředky

Hudebně vyjadřovací prostředky se formovaly v průběhu let. Úkolem učitele je, aby naučil žáky vnímat a reagovat na tyto prostředky. František Sedlák (1988, s. 202) uvádí následující prostředky:

- Barva tónu → zazní-li v písni hluboký tón, znázorní ho žáci těžkopádným pohybem, přijde-li tón lehčí, znázorní ho ladným pohybem
- Výška tónu → chůze na špičkách, ruce vzhůru, pohyb přehráváme nahoře (vysoké tóny), sed v dřepu nebo chůze v podřepu, pohyb přehráváme dole (hluboké tóny)
- Pohyb melodie → kreslení melodie do vzduchu (pohyby paží)

- Dynamika → potichu: chůze po špičkách, středně silně: chůze po celých chodidlech, silně: dupání
- Tempo → ztvárnění tempa: pomalé – chůze, postupné zvyšování poklus, klus a rychlé tempo běh

Jedná se o dělení z roku 1988, které bylo v pozdějších letech doplněno. Například v novější publikaci Kataríny Szakallové (1996, s. 29-57) je předchozí dělení doplněno o další dvě kategorie.

- Rytmus → různorodé hry na rozvoj rytmu (hra na tělo, tleskání, pleskání, dupání, vyťukávání, chůze do rytmu, atd.)
- Forma → zde se myslí forma ztvárnění dané písně. Je možné, že žáci nastupují a ztvárňují píseň všichni dohromady, nebo začínají postupně a dělají tzv. kánon.

Myslím si, že o rytmu se hodně mluví, ale málokterý učitel se snaží do hodin zařazovat rytmické hry, které by měly pomoci žákovi rytmus cítit a umět s ním pracovat.

Je důležité, aby žáci zvládali adekvátně reagovat na jednotlivé výrazové prostředky a dokázali je ztvárnit určitým pohybem. Pokud žáci nemají určité predispozice k tomuto vnímání, je s nimi velmi těžké v pozdějším věku navázat složitějšími aktivitami.

9 Muzikoterapie

Muzikoterapie je obor spadající mezi umělecké terapie společně s arterterapií, dramaterapií a tanečně - pohybovou terapií. Tyto terapie nelézají své opodstatnění ve školství, ale i v sociální a zdravotní oblasti. Terapie zde není pouze ve smyslu léčby, ale spíše jako nadřazený pojem novým metodám, technikám a prostředkům. Definice muzikoterapie existuje bezesporu mnoho. Já jsem si vybrala definici, která byla uvedena již v roce 1996 a to paní Marií Beníčkovou: *„Muzikoterapie je použití hudby anebo hudebních elementů (zvuku, rytmu, melodie, harmonie) kvalifikovaným muzikoterapeutem pro klienta nebo skupinu v procesu, jehož účelem je usnadnit a rozvinout komunikaci, vztahy, učení, pohyblivost, sebevyjádření, organizaci a jiné relevantní terapeutické záměry za účelem naplnění tělesných, emocionálních, mentálních, sociálních a kognitivních potřeb. Cílem muzikoterapie je rozvinout potenciál anebo obnovit funkce jedince tak, aby mohl dosáhnout lepší intrapersonální nebo interpersonální integrace a následně také vyšší kvality života prostřednictvím prevence, rehabilitace anebo léčby“* (Beníčková, 2017, s. 25).

9.1 Tanečně – pohybová terapie

Jak už bylo řečeno, jedná se společně s muzikoterapií o podobory umělecké terapie. Má diplomová práce je zaměřena na hudebně – pohybové aktivity, proto jsem se zaměřila i na tanečně – pohybovou terapii, která s těmito aktivitami úzce souvisí. Jelikož je tanec a veškerý pohyb základem přirozeného života, tak si myslím, že je vhodné ho zařazovat do hodin. Tanečně – pohybová terapie využívá tance jako prostředku kompletní integrace osobnosti jedince. Zaměřuje se na tělesné dispozice, jeho omezení a celkový výrazový projev. Pokud jedinec dokáže tanec prožívat a emočně si ho užít, tak pak můžeme říci, že tanec slouží jako prevence sebedestruktivního jednání. Klient díky taneční terapii lépe poznává své tělo, učí se mu rozumět a reagovat na jeho podněty a přání. Dochází k lepšímu chápání prostoru a vůbec k lepší prostorové orientaci. V pokročilejší fázi je schopen klient vnímat rozdílnost tanečního projevu dle psychické a fyzické kondice. Pomáhá jedinci lépe vnímat okolí a rozumět mu. Důležitý zde není výsledek, ale samotný proces. Proces tance, který si jedinec prožije a porozumí mu – dokáže ho hodnotit a prostřednictvím tance vyjádřit své emoce, myšlenky, nálady. V ideálním případě by měl být tanec prostředkem radosti do života (Beníčková 2017, s. 36).

9.2 Muzikoterapie vs. hudební výchova

Setkala jsem se s názory pedagogů, kteří mi tvrdili, že si nastudovali něco málo z muzikoterapie a že je tak moc zaujala, že ji praktikují v hodinách hudební výchovy. Je to však možné? Lze počínání v hodině nazvat muzikoterapií? Nelze. Pedagog si samozřejmě může nastudovat ve svém volném čase principy a prvky muzikoterapie a využívat je v hodinách. Pak ale nemůže hovořit o tom, že provádí muzikoterapii. Vede pouze hodinu hudební výchovy s prvky muzikoterapie. Mě osobně muzikoterapie také zaujala a spoustu jejích principů a prvků jsem s dětmi vyzkoušela. Nelze ovšem čekat žádný velký terapeutický účinek. Jedná se spíše o zábavné aktivity pro děti anebo o aktivity na uklidnění a relaxaci. Pokud se někdo chce muzikoterapií zabývat, tak pak doporučuji vystudovat tříletý kurz (viz kapitola 9.3 Vzdělání v oblasti muzikoterapie).

Každopádně hudební výchova a muzikoterapie spolu úzce souvisí a to zejména díky následujícím prvkům:

- a) Muzikoterapie využívá hudebně - pedagogických metod
- b) Muzikoterapie nabízí nové možnosti a nápady do hudební výchovy.
- c) Muzikoterapie využívá životních zkušeností a navazuje na ně.
- d) Hudební prvky se promítají do běžné komunikace. Např.: najít si svůj rytmus, přizpůsobit tempo, atd. (Beníčková 2017, s. 28).

Hudební výchova a muzikoterapie se od sebe odlišují zejména vztahem aktérů. U muzikoterapie hovoříme o klientovi a muzikoterapeutovi, kdyžto v hodině hudební výchovy se jedná o vztah žák a učitel. Jedná se o interakční vztah. Muzikoterapie je primárně orientovaná právě na vztah klient - muzikoterapeut. I když je vztah žák - učitel také velmi důležitý, hudební výchova na něj není primárně orientovaná. Velkou odlišností těchto dvou oborů je plánování a dokumentace. Školství je řídit danými učebními plány, které podléhají RVP ZV. V muzikoterapii je plán sestaven dle potřeb klienta, je tedy individuální (Beníčková 2017, s. 29).

9.3 Vzdělání v oblasti muzikoterapie

V České republice je možné vzdělání v oblasti muzikoterapie na dvou místech. První variantou je Akademie Alternativa a druhou je MAUT (Beníčková 2017, s. 186).

Akademie Alternativa nabízí vzdělání všem, kteří dosáhli 18 let. U psychologů a speciálních pedagogů je studium uznáváno jako prohlubování kvalifikace. Jedná se o tříleté

víkendové studium, ze kterého student získá diplom Akademie Alternativa s akreditací MŠMT. Psychologové a speciální pedagogové navíc získávají osvědčení o absolvování akreditovaného studijního programu. Absolvent programu se stává mezinárodně garantovaným muzikoterapeutem, arteterapeutem, dramaterapeutem nebo tanečně – pohybovým terapeutem, záleží na tom, jaký obor se rozhodně studovat (Beníčková 2017, s. 186).

MAUT – mezinárodní asociace uměleckých terapií. Jedná se o jedinou profesní konfederaci v České republice, která sdružuje všechny pracoviště, odborníky, ale i studenti a zájemce o umělecké terapie. U této asociace může zájemce absolvovat kurz či školení, na konci kterého mu udělí certifikát (Beníčková 2017, s. 187).

9.4 Rozhovor

9.4.1 Metodologie rozhovoru

Rozhovory lze definovat jako kvalitativní výzkumnou techniku nebo metodu, která zahrnuje vytváření intenzivních individuálních rozhovorů s malým počtem respondentů, kteří zkoumají jejich pohled na konkrétní myšlenku, program nebo situaci.

Rozhovory dělíme na 3 druhy.

- 1) Strukturovaný → jedná se o rozhovor, který se skládá z řady předem určených otázek, na které všichni respondenti odpovídají ve stejném pořadí. Analýza dat bývá obvykle jednodušší, protože výzkumník může porovnávat různé odpovědi na stejné otázky.
- 2) Polostrukturovaný → jak už název napovídá, jedná se o kombinaci strukturovaného a nestrukturovaného rozhovoru. V polostrukturovaných rozhovorech si tazatel připraví soubor stejných otázek, na které budou odpovídat všichni dotazovaní. Současně jsou v průběhu rozhovorů pokládány další otázky, které mají za úkol objasnit nebo dále rozšířit otázky, na které dotazovaný odpovídá.
- 3) Nestrukturovaný → jsou z hlediska výzkumu obvykle nejméně spolehlivé, protože před rozhovorem nejsou připraveny žádné otázky a sběr dat probíhá neformálním způsobem. Nestrukturované rozhovory mohou být spojeny s vysokou mírou zkreslení. Srovnání odpovědí různých respondentů bývá obtížné vzhledem k rozdílům ve formulaci otázek. (ResearchMethodology: Interviews 2019).

Já jsem se rozhodla pro polostrukturovaný rozhovor. Věděla jsem, na co všechno se chci během rozhovoru zeptat a co se dozvědět. Jelikož se jednalo o polostrukturovaný rozhovor,

měla jsem část připravenou na papíře, ale zároveň jsem rozhovor nechávala plynout. V určitých chvílích jsem reagovala na věci, které mi pan Štursa říkal. Jak jsem měla rozhovor předpřipravený, přikládám v příloze č. 1.

9.4.2 Rozhovor s muzikoterapeutem

Na naši základní školu přijel pan Štursa, který se zabývá masáží a muzikoterapií. Pro základní školy dělá program s názvem „muzikohraní“, který využívá prvků muzikoterapie. Jedná se o pána, který šel svou cestou a dělá to, co ho baví a naplňuje. Je na něm vidět, že největší problém spatřuje v dnešním uspěchaném světě, takže když s ním člověk mluví, tak si připadá jako na jiné planetě. Mluví pomalu a jeho hlas je klidný a vyrovnaný. Říkala jsem mu, že dokončuji studium učitelství 1. stupně a dělám diplomovou práci na téma, které úzce souvisí s tím, čím se zabývá. Byl velmi ochotný a poskytl mi krátký rozhovor, který s jeho svolením uveřejňuji.

Při prvotním navázání kontaktu jsem zjistila, že je také původně prvostupňový učitel, který se později začal více zabývat muzikoterapií. Od té doby jezdí po mateřských i základních školách a vnáší hudební prvky a prvky muzikoterapie do života žáků. Po úvodním seznámení jsem přešla k podstatě věci, která mě zajímala.

Vyptávala jsem se na jeho program, se kterým přijel i do naší školy – program „muzikohraní“. Zajímalo mě, co všechno si žáci z jeho programu odnesou a co si vyzkouší.

„V průběhu tohoto prožitkového hudebního pořadu se děti zábavnou formou seznamují s netradičními hudebními nástroji z různých koutů světa, zároveň se celého dění i aktivně účastní. Program je vhodný jak pro děti v mateřských školách, tak i pro žáky základních škol. Pro mladší je volena hravější forma, u starších může být více času věnováno praktické části, kde se aktivně zapojí (společná práce s nástroji) i pasivní části, která je zaměřená prožitkově a relaxačně.“

Dozvěděla jsem se, jak přibližně program probíhá u mladších i u starších žáků. Jelikož jsem viděla, jak dlouho pan Štursa nosil věci před představením a vše připravoval, tak mi nedalo, abych se nezeptala na typy nástrojů, které s sebou vozí.

„Nástrojů je bezesporu hned několik (úsmev). Tibetské mísy, zvonky a činelky, šamanský buben, djembe, ústní harfa, brumle, didgeridoo, dešťová hůl, zvonkohra, kalimba, koncovka, atd.“ Sám pan Štursa uvádí, že program individuálně přizpůsobuje podle dětí. Žáci mají

možnost vidět všechny nástroje, slyšet je hrát a vyzkoušet si na ně hrát. Jak ale tyto nástroje působí na ostatní? K čemu nám vůbec jsou? Vše závisí na vibracích, které tyto nástroje vydávají. *„Působením zvukových vibrací dochází v lidském těle k uvolnění fyzického i psychického napětí.“* Žáci zjišťují, že na nástroje může hrát každý bez tréninku. Záleží na kreativitě a odvaze dotyčného, co všechno vyzkouší.

Stále jsem svou pozornost směřovala na žáky a na nástroje. Ale co otázka pedagogů? Když jdou žáci na tento program, musí s nimi jít dozor, tzn. je tento program přínosný i pro pedagogy? *„Určitě. Poznatky z pořadu lze využít nejen v hudební výchově, ale i ve výtvarné a pracovní výchově, vlastivědě, zeměpisu, apod. Např. získáte inspiraci, jak si můžete s dětmi vyrobit dešťovou hůl či další hudební nástroje.“*

Pan Štursa je opravdu velmi ochotný člověk. Vyzařuje z něj klid a mír. Zajímalo mě, zda on sám má nějaké heslo nebo motto, kterým se řídí. *„Mám. Již staří Tibeťané říkali, že ten, kdo porozumí tajemství zvuku, porozumí tajemství života. Podle toho se řídím a možná proto i vykonávám takovou práci, jakou jsem Vám tu předvedl.“* Myslím si, že člověk by měl vykonávat svou práci z nějakého přesvědčení a u pana Štursy je evidentní, že tomu tak opravdu je.

Na závěr mě zajímalo, zda se o něm můžeme dozvědět něco více, případně jestli nepíše nějaké články atd. Opravdu můžeme. Jako správný podnikatel má svůj web, kde zájemce informuje o svých činnostech. Přikládám odkaz: <https://masaze-michal-hk.webnode.cz>.

Výzkumné šetření

Své výzkumné šetření jsem zaměřila na zjištění, jak pedagogové pracují se žáky, kteří mají diagnostickou amúzii nebo jestli jsou si vědomi, že mají ve třídě žáky se sníženým hudebním cítěním. Rozhodla jsem se vypracovat dotazník, který má celkem 9 otázek. Vyplňovali ho pedagogové, kteří jsou už nějakou dobu v praxi a vyučují hudební výchovu minimálně v jednom ročníku na základní škole.

Cílem mého výzkumného šetření (vypracovaného dotazníku) bylo:

- 1) Nasbírat odpovědi od pedagogů z 1. stupně základní školy.
- 2) Zapůsobit na učitele, aby si uvědomili, jak pracují se žáky a nenásilnou formou jim vzkázat důležitost přizpůsobení hodiny tak, aby každý žák zažil úspěch a neměli hudební výchovu pouze jako odpočinkový a nejméně oblíbený předmět.

9.5 Metodologie výzkumu

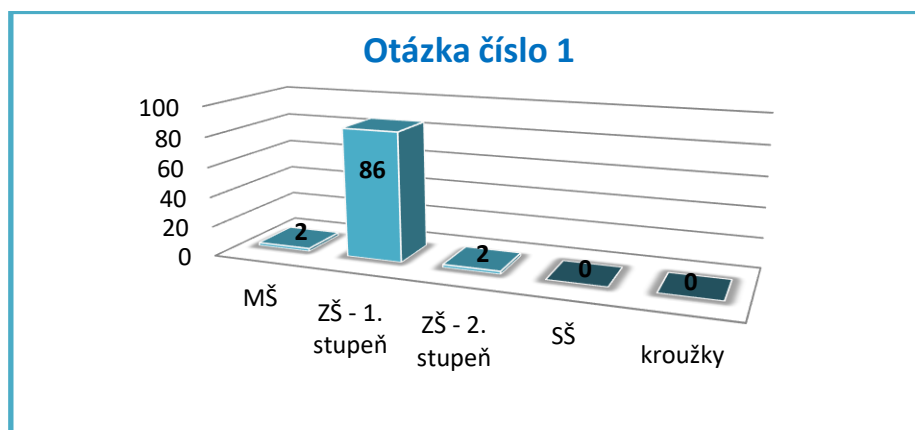
K výzkumu byla v diplomové práci použita nejvyužívanější metoda empirického výzkumu, online dotazník. Jedná se o rychlou a ekonomickou variantu, kdy dochází ke shromažďování výsledků. Dotazník jsem si z celé škály výzkumných metod vybrala, protože je časově a zejména lokálně nezávislý, tedy respondenti mohou vyplňovat v jakýkoliv čas a z jakéhokoliv místa na zemi s přístupem k internetu. Tato varianta je ekonomicky nenáročná. Nabízí lehkou administrativu a přesné výsledky. Ač jsem nakonec nevyužila multimediální podpory, kterou dotazník přináší, tak bych ji ráda zmínila. Do dotazníku můžeme vložit zvukové nebo video soubory, které si pak respondent přehraje a na základě nich poskytne odpověď. Jsem si vědoma i nevýhod dotazníku. Za jednu z největších nevýhod považuji to, že online dotazník může vyplnit pouze respondent, který je počítačově gramotný. Dále nemůžeme uhlídat to, aby jeden respondent vyplnil pouze jeden dotazník. U uvědomělých lidí nám toto nebezpečí nehrozí, ale může se k dotazníku dostat partička lidí, kterým to přijde náramně vtipné, že někomu znehodnotí výsledek. Bohužel tomuto se nijak zabránit nedá (Studentům pedagogiky: Dotazník 2019).

9.6 Sběr odpovědí

Dotazník (viz Příloha č. 1) jsem vložila do skupin na sociálních sítích, kde si učitelé sdílejí své nápady. Ochotní kolegové a kolegyně mi ho vyplnili. Dotazník mi vyplnilo celkem 90 respondentů. V následujících odstavcích bych se chtěla zaměřit na jednotlivé otázky z dotazníku a rozebrat odpovědi.

Otázka číslo 1: Vyučujete hudební výchovu? Kde?

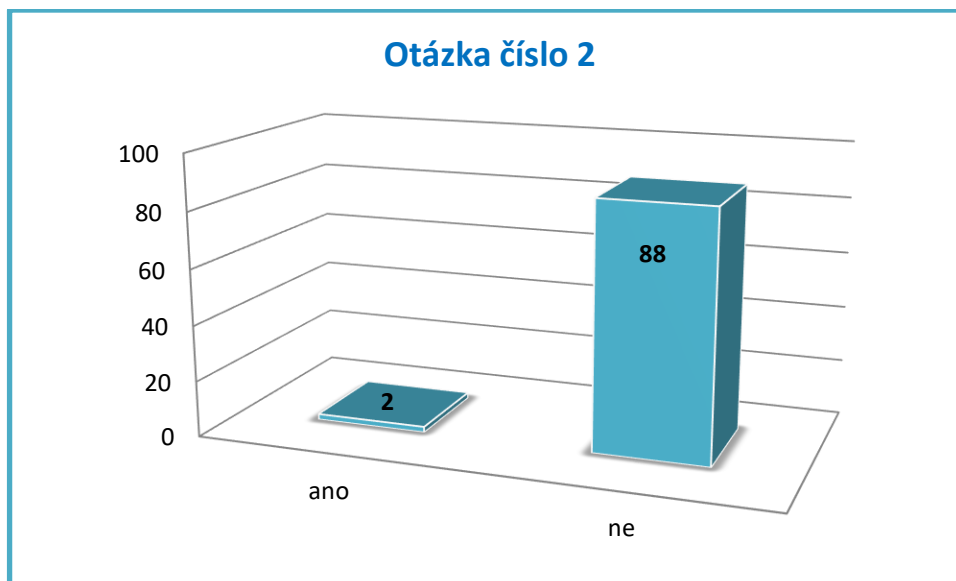
Z nasbíraných odpovědí vyplývá, že mi dotazník vyplnilo 86 pedagogů, kteří vyučují hudební výchovu na 1. stupni, 2 pedagogové z 2. stupně ZŠ a 2 pedagogové z mateřské školy. Jsem velmi ráda, že nasbírané výsledky jsou z 96% od učitelů na 1. stupni ZŠ, jelikož má diplomová práce je zacílena právě na tuto skupinu.

Graf: 1

Otázka číslo 2: Setkáváte se s amúžickými žáky (mají diagnostikovanou amúzii)?

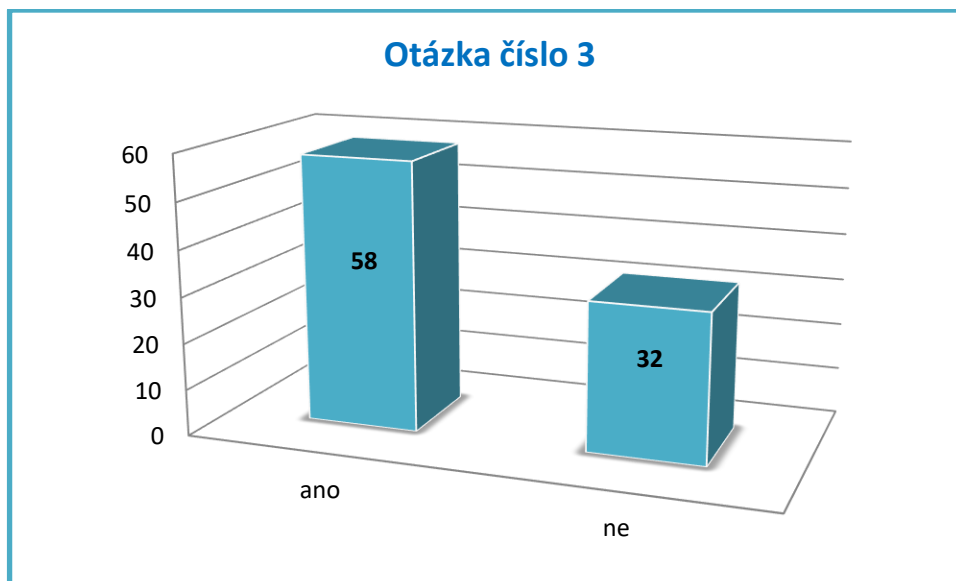
Má druhá otázka byla zaměřena přímo na amúžické žáky, tedy na ty žáky, kteří absolvovali vyšetření v Pedagogicko - psychologické poradně (dále jen PPP) a mají diagnostikovanou amúzii. Z 90 respondentů jen 2 respondenti uvedli, že se s diagnózou amúzie setkali. Jak vidíte, to opravdu není mnoho. Pedagogové většinou amúzii nevěnují tolik pozornosti a žákům je diagnostikována v okamžiku, kdy jdou do PPP s doporučením na vyšetření kvůli běžným problémům ve škole. Pracovníci PPP poté vyhodnotí, zda je dobré udělat diagnostiku též na amúzii a nebo žáky vyšetří pouze na běžnější poruchy (např. dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii atd.). Nebo, to možná může být i tím, že pedagogové neposílají na vyšetření do PPP žáky jen kvůli amúzii.

Graf: 2

Otázka číslo 3: Domníváte se, že máte ve třídě žáky se sníženým hudebním cítěním?

U předchozí otázky jsem předpokládala, že přes 90% pedagogů se s diagnózou amúzie nesetkalo. Právě proto jsem otázku č. 3 zaměřila na snížené hudební cítění. Zajímalo mě, zda si pedagogové jsou schopni všimnout, že mají ve třídě žáky, které hudbu zkrátka necítí nebo ji cítí, ale méně než ostatní. Myslím si, že je dobré vědět, s jakým složením žáků mám pedagog čest pracovat. Hodiny by měl vyučující přizpůsobovat vždy složení třídy tak, aby každý žák měl možnost dosáhnout nějakého pokroku a zároveň úspěchu. V této otázce jsem předpokládala, že $\frac{1}{2}$ vyučujících tomuto nebude věnovat vůbec pozornost a odpoví, že nemají ve třídě nikoho se sníženým hudebním cítěním a naopak druhá polovina vyučujících se tímto bude zabývat, pak tedy odpoví, že mají. Pokud nejsou třídy vyloženě hudebně zaměřené, tak si myslím, že v dnešní době se v každé třídě vyskytne žák, který má snížené hudební cítění.

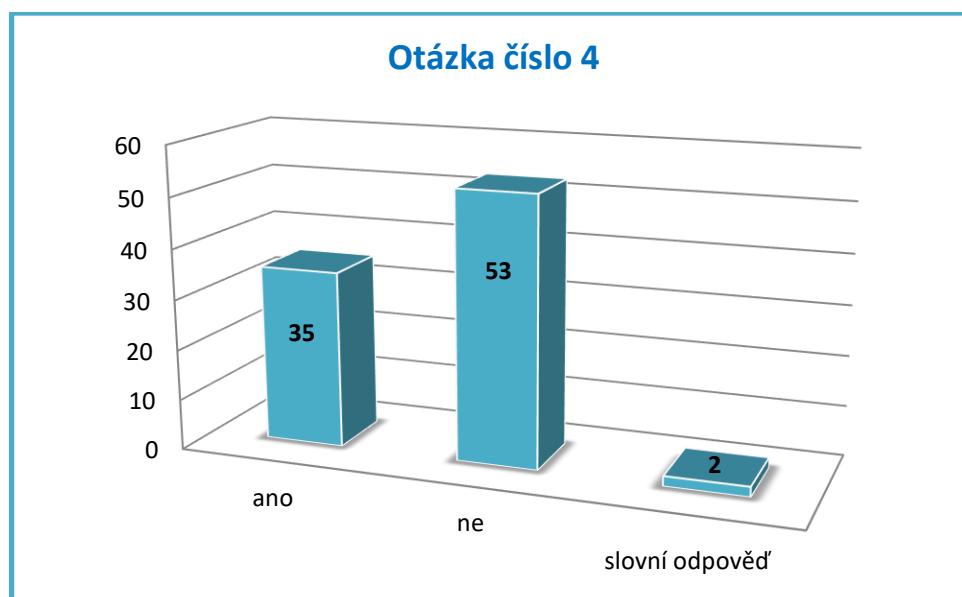
Graf: 3

Výsledek se lišil maličko od mého očekávání. 58 respondentů (64,4%) odpovědělo, že má ve třídě žáky se sníženým hudebním cítěním a 32 respondentů (35,6%) odpovědělo, že ve třídě takové žáky nemají. Mohu se jen domnívat, co za těmito odpověďmi stojí. Byla jsem však mile překvapená, když jsem zjistila, že přibližně 64,4% dotazovaných o žácích se sníženým hudebním cítěním ví.

Otázka číslo 4: Přizpůsobujete náplň hodiny hudební výchovy žákům se sníženým hudebním cítěním?

Má čtvrtá otázka byla zaměřená na přizpůsobení hodiny i pro slabší jedince. Zajímalo mě, kolik procent učitelů sestaví hodinu tak, aby si opravdu každé dítě přišlo užitečné a něco nového se naučilo. Předpokládala jsem, že ti, kteří odpovědí v předchozí otázce, že ví o jedincích, kteří mají snížené hudební cítění, tak minimálně $\frac{1}{2}$ těchto respondentů bude hodinu schopna přizpůsobit slabším jedincům.

Z výsledku je patrné, že 35 z 90 dotazovaných se snaží hodinu přizpůsobit. Což je cca 38,8% pedagogů. Naopak více než $\frac{1}{2}$, přesně 58,8% odpovědělo, že hodinu nepřizpůsobují. Dva pedagogové se rozhodli, že své odpovědi zaznamenají písemně. Odpovědi najdete pod grafem v tabulce.

Graf: 4

Slovní odpovědi
Zatím necháváme na každém žáčkoví, zda se zapojí nebo ne.
Tolerance menších hudebních schopností. Zapojuji žáky do doprovodných aktivit.

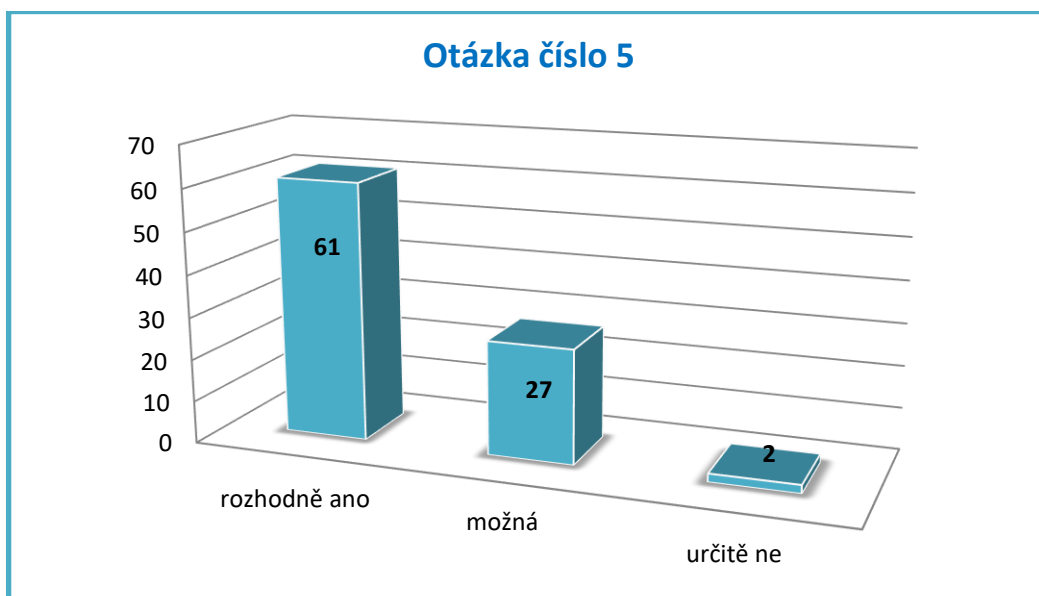
Odpovědi v této otázce mě příliš nepřekvapily, jelikož dopadly dle mého očekávání. Osobně si myslím, že by bylo vhodné hodinu žákům přizpůsobit, aby dosáhli v rámci svých možností pozitivních výsledků.

Otázka číslo 5: Myslíte si, že by amúzíckým žákům nebo žákům se sníženým hudebním cítěním pomohlo zařazení prvků hudební výchovy do jiných předmětů (např. říkadlo, básnička, písnička, rytmus, atd.)?

V páté otázce jsem se zaměřila na mezipředmětové vztahy a chtěla jsem zjistit, kolik učitelů si myslí, že když zařadí hudební prvky do jiného vyučovacího předmětu, který slabšího jednice zajímá a baví více než hudební výchova, tak zda to na něj bude mít pozitivní nebo negativní vliv. Naučí se mít rád alespoň některou z hudebních činností? Vybuduje si příznivější vztah k hudební výchově? Dokáže zadanou činnost zopakovat? Žáci si mnohdy neuvědomují, že se jedná o prvky hudební výchovy a naopak jejich zařazení do ostatních předmětů uvítají.

Z vlastní zkušenosti vím, že díky systematickému a pravidelnému zařazování hudebních prvků a aktivit může u žáka dojít k prolomení negativního vztahu k hudební výchově. Začne si více věřit, protože se postupně nenásilnou formou učí její prvky.

Doufala jsem, že v dnešní době, kdy je téma mezipředmětových vztahů tolik diskutované, tak nezaznamenám žádnou negativní odpověď. Toto přání se mi nevyplnilo a 2 respondenti odpověděli, že si myslí, že žákům zařazení prvků hudební výchovy do jiných předmětů rozhodně nepomůže. Na druhou stranu jsem ráda, že jsou to pouze 2,2% ze všech dotazovaných. 27 (30%) pedagogů připouští, že by zařazení mohlo mít pozitivní vliv na slabší žáky a dokonce 61 pedagogů (67,8%) je přesvědčené, že zařazení ponese své ovoce. Doufám, že tito pedagogové opravdu mezipředmětových vztahů využívají.

Graf: 5

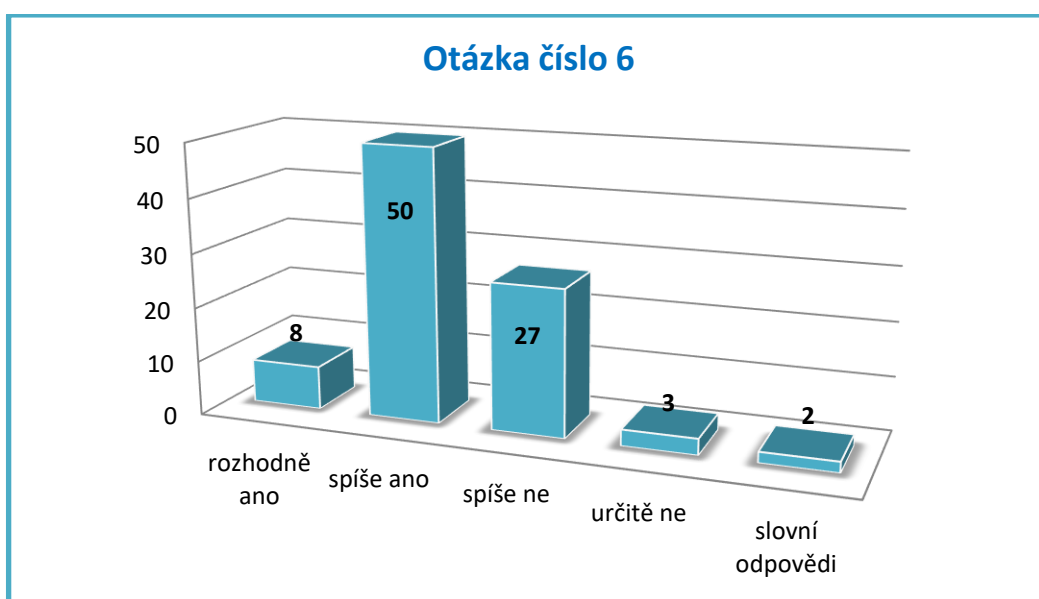
Otázka číslo 6: Myslíte si, že amúziční žáci a žáci se sníženým hudebním cítěním mají díky své indispozici potíže i v jiných předmětech potažmo v běžném životě?

Pokud bych se pedagogů zeptala na stejnou otázku, ale s tím rozdílem, že se nebude jednat o amúzii, ale např. o dyslexii, tak by se nikdo z nich ani nepozastavil a každý by mi řekl, že žáci budou mít opravdu potíže i v běžném životě.

Cílem této otázky bylo proniknout do hlavy vyučujícím a upozornit je na to, že i žáci se sníženým hudebním cítěním mohou mít potíže v běžném životě. Např. velmi často je amúzie kombinovaná s vadou řeči. Je prokázáno, že žáci mají sníženou schopnost představivosti a paměti (např. si nedokáží zapamatovat melodii písničky).

Výsledky hovoří za vše – pouhých 8,9% dotazovaných s otázkou plně souhlasí. 55,6% odpovědělo, že s otázkou spíše souhlasí, ale zřejmě jsou maličko na pochybách. 30% odpovědí bylo spíše proti a 3,3% rozhodně nesouhlasilo. 2 odpovědi jsou zaznamenané slovně v tabulce pod grafem.

Předpokládala jsem, že 70% dotazovaných bude tyto fakta vědět. Moje domněnka se u této otázky lišila přibližně o 5,5%. I tak si myslím, že 64,5% dotazovaných je vysoký podíl pedagogů, kteří s problémy v běžném životě u těchto žáků počítají.

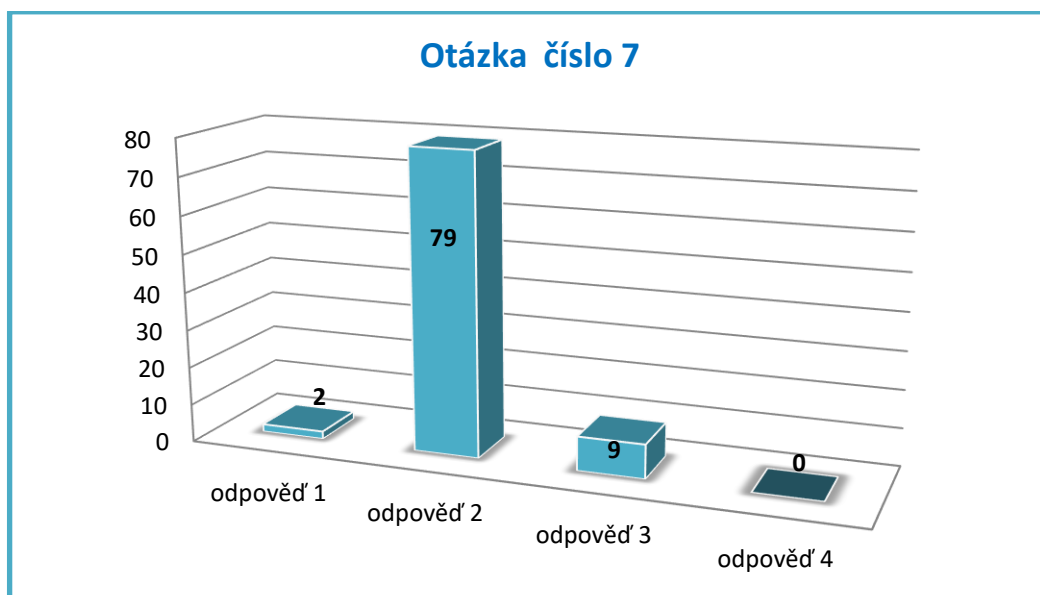
Graf: 6

Slovní odpovědi
Určitě. Při učení cizích jazyků.
Nevím.

Otázka číslo 7: Myslíte si, že hudební schopnosti a dovednosti (hudební cítění) jsou dané nebo se dají soustavným učením a opakováním změnit?

Má sedmá otázka byla zaměřená na to, zda si pedagogové myslí, že hudební schopnosti a dovednosti nejde změnit ani nijak rozvíjet. Pokud si toto myslí, tak můžeme předpokládat, že se o takové žáky příliš zajímat nebudou a nebudou jim tak ani přizpůsobovat náplň hodiny. Věřila jsem, že se najde jen mizivé procento takovýchto názorů.

Z výsledků dotazníku vyplývá, že jen 2 respondenti (2,2% dotazovaných) si myslí, že jsou schopnosti a dovednosti dané a nelze je změnit. Tento výsledek potvrdil mé domněnky. 87,7% si myslí, že jsou dané, ale lze je regulovat, což je dobrý výsledek, protože toto procento pedagogů se bude snažit o přizpůsobení náplně hodiny a o to, aby hudební výchova pro všechny žáky byla zajímavá a zábavná.

Graf: 7

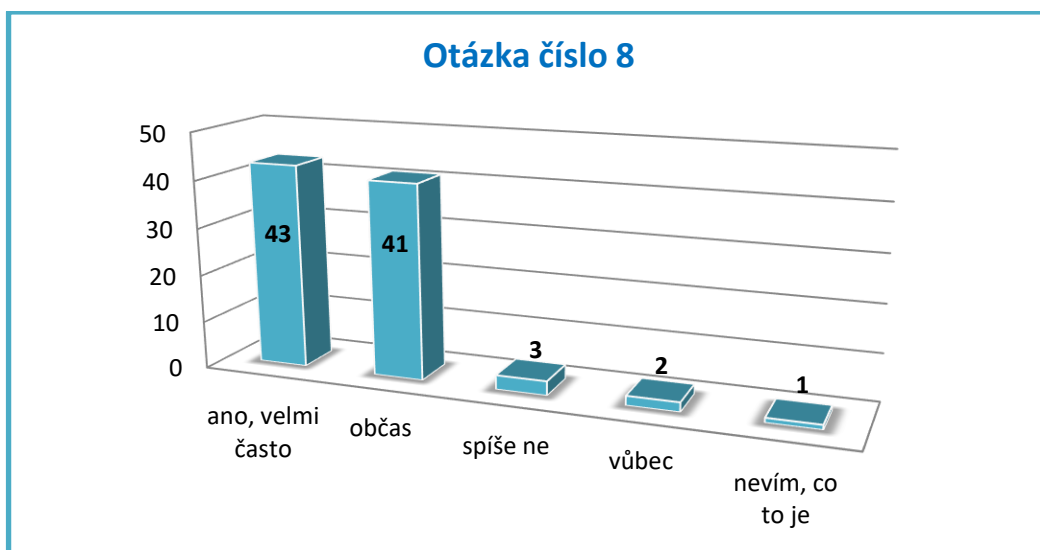
Vysvětlivky ke grafu:

- Odpověď 1 → jsou dané a nelze je změnit
- Odpověď 2 → jsou dané, ale lze je regulovat
- Odpověď 3 → dají se změnit
- Odpověď 4 → jiná?

Otázka číslo 8: Využíváte ve svých hodinách Orffova instrumentáře?

V osmé otázce mě zajímalo, zda je využíván v hodinách hudební výchovy Orffův instrumentář, neboli soubor hudebních nástrojů, které jsou upravené pro dětské potřeby. Dohromady jen 6 respondentů (6,6%) odpovědělo, že ho nevyužívají a dokonce ani neví, co to je.

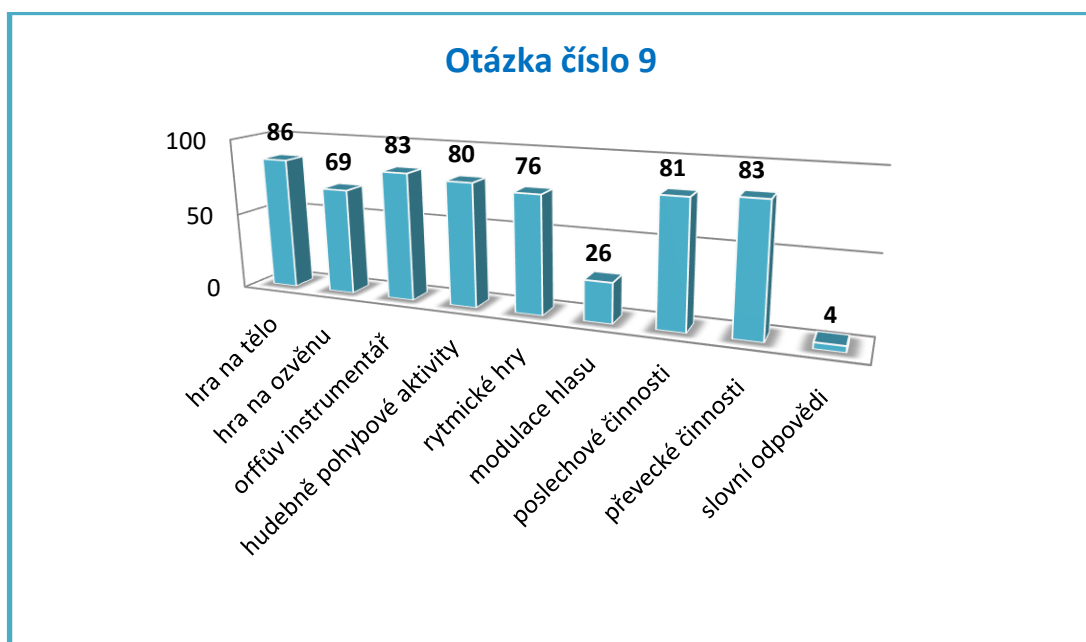
Potěšilo mě, že 93,4% respondentů odpovědělo, že využívají Orffova instrumentáře. Někteří z nich častěji jiní méně. Domnívám se, že žáci jsou ochuzeni, když se ho nevyužívá. Je to pro ně hezké zpestření a mnohé z nich to přitáhne k hudební výchově.

Graf: 8

Otázka číslo 9: Co vše využíváte při hudební výchově?

V poslední otázce jsem nechala volné odpovědi. Respondenti si mohli vybrat z více možností a zaškrtnat tak, čeho všeho využívají při hudební výchově. Slovní odpovědi jsou opět zaznamenány v tabulce pod grafem číslo 9.

Graf: 9

Slovní odpovědi
Skupinové činnosti, projektové vyučování, dramatika.
Hra na zobcovou flétnu.
Hra na nástroj.
Boomwheakers.

Potěšilo mě, že všechny nabízené možnosti jsou hojně ve školství využívány. Překvapilo mě malé zastoupení modulace hlasu (jen 28,8%). Zrovna u modulace hlasu si myslím, že je to velká škoda, jelikož je to aktivita, do které se mohou zapojit všechny děti a především všechny děti baví.

Ve slovních odpovědích jsem se dočetla, že nějaký pedagog využívá ve škole Boomwheakers. Jsou to plastové trubičky, které vydávají různé tóny podle jejich barvy. Jejich výhodou je to, že jsou z plastu, takže mají dlouhou životnost a pořizovací náklady nejsou velké. Jedna sada se dá sehnat přibližně za 500Kč a je v ní 8 kusů trubiček. 8 kusů jako 8 tónů ve stupnici C dur (tedy $c_1 - c_2$). Na internetu je ke stažení spousta not i s příslušnými barvami, které na danou dobu mají hrát. Výhodou je, že i malé děti, které neumí číst, přečtou noty a vědí, kdy mají hrát, protože čtou vlastně barvičky. Pro inspiraci přikládám noty písničky Hlava, ramena, kolena, palce.

Hlava, ramena, kolena, palce

Hla - va, ra - me - na, ko - le - na, pal - ce,
 ko - le - na, pal - ce, ko - le - na, pal - ce,
 hla - va, ra - me - na, ko - le - na, pal - ce,
 o - či, u - ši, pu - sa, nos.

Obrázek 2: noty na boomwhackers

9.7 Závěr výzkumného šetření

Výzkumné šetření bych považovala za úspěšné. Podařilo se mi nasbírat odpovědi na mé otázky celkem od 90 respondentů. Dotazník jsem rozesílala pomocí sociálních sítí a skupin učitelů. Vytvořila jsem ho na webu Survio.

Cíle šetření považuji za naplněné. **Cíl 1:** Nasbírat odpovědi od pedagogů z 1. stupně základní školy. To se povedlo, mimo 1. stupeň odpověděli jen 4 respondenti. **Cíl 2:** Zapůsobit na učitele, aby si uvědomili, jak pracují se žáky a nenásilnou formou jim vzkázat důležitost přizpůsobení hodiny tak, aby každý žák zažil úspěch a neměli hudební výchovu pouze jako odpočinkový a nejméně oblíbený předmět. Druhý cíl nemohu úplně jednoznačně hodnotit jako naplněný, ale věřím, že se pedagogové při i po vyplnění dotazníku alespoň na chvíli zamysleli nad svými odpověďmi a došli k závěru, že by bylo vhodné se slabším žákům také věnovat tak, aby si z každé hodiny hudební výchovy odnášeli zážitek a dobrý pocit, že se jim něco povedlo.

Výsledky dotazníku mě příliš nepřekvapily. Potěšilo mě, že přes 90% pedagogů využívá ve svých hodinách Orffova instrumentáře. Domnívám se, že je to výborná věc na oživení hodiny a zároveň na podporu hudebního vnímání a citění žáků. V 9. otázce se mi líbila odpověď jednoho pedagoga, který napsal, že využívá boomwhackers, které jsou dobrým nástrojem, jak namotivovat a přitáhnout žáky k hudební výchově.

Praktická část

Praktická část mé kvalifikační práce je zaměřena na hudebně – pohybové aktivity, které by měly být vytvořit didaktický materiál a být tak zásobníkem pro pedagogy, kteří hledají náměty do svých hodin. Tyto aktivity nejsou výhradně určené pro předmět hudební výchovy. Ráda bych pedagogům ukázala, že je dobré zařazovat hudebně – pohybové aktivity do každého předmětu. Stačí jen chtít a propojit téma hodiny s tématem, na které je zaměřená hudebně – pohybová aktivita.

Díky implementaci prvků hudební výchovy může dojít u amúzických žáků ke zlepšení. Zlepšení může nastat v motivaci, ale i v samotných dovednostech.

Následující kapitoly jsou děleny dle vyučovacích předmětů. V každé kapitole je uvedeno několik námětů do daného vyučovacího předmětu. Vybrala jsem si celkem 5 vyučovacích předmětů, do kterých jsem se snažila přinést nové náměty na práci v hodině.

10 Vyučovací předmět Český jazyk

1. aktivita

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Ročník: 1. – 2. ročník

Časová náročnost: 5 – 10 minut

Pomůcky: rtěnka nebo lesk na rty, papír A4 nebo malé lístečky, pokud budeme s abecedou dále pracovat

Popis aktivity:

Záměrně tuto aktivitu uvádím jako první, protože vhodná do hodin českého jazyka v 1. třídě. Jedná se o aktivitu, která pomůže amúzickým žákům s rozvojem řeči, protože vidí, jak mají vypadat rty při vyslovování jednotlivých písmen. Pro ostatní žáky je samozřejmě nápomocná ve stejné problematice také, ale těm většinou nečiní takové obtíže. Zároveň pomáhá žákům upevňovat tvar písmen, protože ke každému otisku rtu si napíše písmenko.

Učíme se písmenka – všechny děti si do školy přinesou rtěnku nebo lesk na rty a namalují si rty. Mají připravený čistý papír a všichni si najednou vytvoří otisk rtů při úsměvu. Když mají žáci vytvořený úsměv, tak začneme tvořit písmenka. Úsměv je startovním bodem.

„Děti, dnes jsme se naučili písmenko A, pojďme si vytvořit otisk našich rtů při vyslovení písmene A.“ Žáci tvoří na papír, učitel také. „Jak vypadají naše rty, když vyslovujeme toto písmenko? Ano, správně, jsou kulaté. Věděli byste, jaké písmenko mohou tvořit? Ano, písmenko O, to je také kulaté, ale o něm si budeme povídat později.“

Takto s dětmi můžeme vytvořit naši „pusinkovou“ abecedu.

Nápady, co s abecedou:

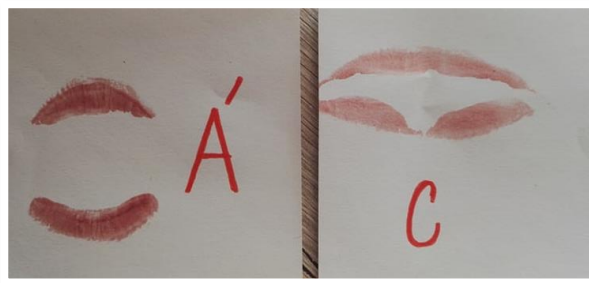
V hodině pracovních činností nebo ve výtvarné výchově lze abecedu dotvořit. Pokud žáci použili na vytváření abecedy jednotlivé lístečky, tak jim rozdáme velký formát papíru (nejlépe A2, pokud nemáme, tak alespoň A3) a oni si vytvoří celou „pusinkovou abecedu“. Úplně navrchol nalepí svůj úsměv a až budou umět napsat všechna písmenka, napíše si k němu: MŮJ ÚSMĚV. Pod úsměv nalepí otisky rtů s napsanými písmenky.

Výhody aktivity:

Žáci při vytváření „pusinkové abecedy“ bedlivě sledují učitele, takže se naučí správně vyslovovat jednotlivá písmenka. Aktivita žáky baví a nepříjde jim, že by se učili, my je však tímto způsobem vedeme ke správnému otevírání rtů.

Metodické poznámky:

Na obrázku je ukázán můj vlastní návrh dvou písmenek z abecedy. Návod z praxe, žáci se budou ptát, proč mají napsat A a ne Á, když ho vyslovují dlouze. Já jim ho dovoluji napsat s čárkou. Při tvorbě je lepší, když mají žáci nastříhané lístečky, kam jednotlivé otisky rtů tvoří. Doporučuji přikládat papír na rty ve vzduchu, nikoliv na položený papír na stole, protože se rty neotisknou celé.

Obrázek 3: „pusinková abeceda“

Reflexe:

Tato aktivita žáky velmi baví a motivuje je k naučení dalšího písmenka. Každou hodinu, když jsme se naučili nové písmenko, tak jsme si udělali i otisk rtů. Po zvládnutí všech písmenek, jsme na výtvarné výchově udělali „pusinkovou abecedu“. Rtěnky doporučuji podepsat a uchovávat u sebe.

2. aktivita

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Ročník: 2. – 5. ročník

Časová náročnost: 15 – 20 minut

Téma: určování slovních druhů

Pomůcky: karty s rozpočítávadlem

Popis aktivity: Žáci jsou rozděleni do skupin. Každá skupina má přidělenou barvu a má za úkol najít všechny lístečky svojí barvy. Na každém lístečku je napsané jedno slovo. Skupina si určí 1 zapisovatele a ostatní jsou pomocníci, kteří nosí lístečky. Zapisovatel má za úkol zapsat slovo uvedené na lístečku na papír. Až skupina přinese určený počet slov (v tomto případě 10), tak si sednou všichni do kruhu a mají dva úkoly.

- a) u všech slov určí slovní druh
- b) po určení slovních druhů mají za úkol přijít na to, o jakou píseň se jedná a ústně si zopakovat text

Když mají všechny skupiny hotovo, přečtou jednotlivá slova a řeknou, o jakou píseň se jedná a společně ji třídě zazpívají – pokud někdo ze třídy chce, může jim pomoc se zpěvem (je dobré, aby učitel zpíval s nimi a hrál na hudební nástroj, aby se zapojili i stydlivější žáci).

Výhody aktivity: Méně nadaní žáci na hudební výchovu se při této aktivitě mohou uplatnit se svými znalostmi z českého jazyka a většinou také dokáží ihned přijít na to, o jakou píseň se jedná. Dostane se jim ocenění a je předpoklad, že by se nemuseli tolik stydět při zpěvu. Pokud se stydí, je možné, aby místo zpěvu prováděli pohyb. Za prvé slyší zpěv spolužáků a mohou se kdykoliv přidat, za druhé pohybem se snaží trefit do rytmu písničky a za další si připadají užiteční pro skupinu. Ze své praxe mohu říci, že i „nezpěváci“ při této aktivitě pracují a velmi často se zapojují i do zpěvu.

Ročníkové zařazení a obměny:

Tato aktivita se dá využít od 2. ročníku až po pátý. Ve čtvrtém a v pátém ročníku můžeme přidat žákům na obtížnosti a chtít po nich určení jmenných kategorií u podstatných jmen a mluvnických kategorií u sloves.

Příklad aktivity – píseň Skákal pes

SKÁKAL	OVES	LOUKA
PES	KLOBOUK	MYSLIVEC
NA	DĚLÁŠ	ŠEL
HOP		

Žáci z těchto 10 indicií určí, že je jedná o píseň - Skákal pes. Všichni ji pak musejí zazpívat nebo ji ztvárnit jiným způsobem (např. dramatizace, pohyb atd.)

3. aktivita

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Ročník: 1. – 5. ročník

Časová náročnost: 10 – 15 minut

Téma: hravý sloh – zpívané vyprávění

Popis aktivity:

- 1) 1. – 2. ročník → zpočátku téma příběhu vymyslí učitel. Od 3. ročníku lze nechat téma na domluvě žáků. Pokud žáci už aktivitu znají, tak jim před hodinou českého jazyka slohu povím, ať si vymyslí téma dnešního zpívaného a hraného příběhu. Když přicházím na hodinu, žáci už s nadšením „pokukují“ a chtějí začít s příběhem.
- 2) Všichni žáci se postaví do kruhu a začínají zpívat a dramatizovat příběh na dané téma.
- 3) Samotný příběh tvoří žáci. Pokud si žáci nevědí s příběhem rady, pomáhá jim učitel. Vždy jeden žák, který má nápad, předstoupí do kruhu a zazpívá či dramaticky ztvární jeho větu. Poté ji zopakuje a s ním společně i celá skupina dětí.

Uvádím krátkou ukázkou našeho příběhu:

Žil, byl, jeden malý ušáček.	zpíváme + dřep a hrajeme zajíčka
Jeho nejlepší kamarád byl medvídek.	zpíváme jako malý medvídek + kolíbání
Hopkali spolu po lese, hop, hop, hop.	zpívání a tanec ve dvojicích + poskoky
Každou sobotu spolu večereli při měsíčku.	turecký sed a večere
Nejlepší kamarádi se z nich stali.	ve dvojici a taneček za paže
Chodili spolu po lese a zpívali si:	dvojice chodí po třídě a všichni zpívají
Hej, hej, dnes je nejlepší den,	
jsme spolu a nic nám nezkazí náš sen!	plácnout si dlaněmi

Tuto ukázkou přináším od žáků 3. ročníku. Byly z písničky nadšení a já jsem byla nadšená z jejího podtextu, když jsem si uvědomila, jak se tito žáci mají rádi a kamarádí spolu. Pedagog může díky této aktivitě pozorovat vztahy ve třídě ale i je upevnit.

Výhody aktivity: Tato aktivita probouzí v žácích kreativitu. Jde nám o vyjádření příběhu, který ovšem neříkáme, ale snažíme se buď zazpívat, nebo dramaticky ztvárnit. Velmi ráda aktivitu využívám ve slohu, protože žáci nemusí své myšlenky přenášet jen na papír, ale mohou se o ně podělit se třídou (Atlasmissio: 10 music and movement activities 2019).

4. aktivita

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Ročník: 4. – 5. ročník

Časová náročnost: 45 minut

Téma: Hudební ztvárnění pohádky o Šípkové Růžence

Pomůcky: obrázkové karty pro každou skupinu, hudební nástroje, počítač, dataprojektor

Odkaz na pohádku: https://www.youtube.com/watch?v=y8w82q_bGhA

Popis aktivity: Všichni žáci znají pohádku O Šípkové Růžence.

- 1) Učitel rozdá žákům do skupin cca po 5 žácích předpřipravené karty s obrázky. Úkolem žáků je vytvořit z karet obrázkovou osnovu příběhu.
- 2) Pokud mají příběh hotový, vezmou si jakékoliv nástroje, co má učitel ve třídě nebo mohou hrát na své tělo a ztvární pouze hrou na nástroje pohádkový příběh. Učitel mezitím najde na internetu pohádku O Šípkové Růžence od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře.
- 3) Následuje poslech hudební pohádky od Zdeňka Svěráka a Jaroslava Uhlíře.
 - a) 1. poslech je pro seznámení s pohádkou
 - b) Žáci písničky znají, takže i během 1. poslechu si mohou zpívat
- 4) Živé obrazy
Žáci opět vytvoří své pětičlenné skupiny a připraví si jednu situaci z celé pohádky, kterou ztvární živým obrazem. Musí přijít, zůstat v 1 pozici a ostatní skupiny hádají, o kterou situaci se jedná.

Výhody aktivity:

Díky této hodině se žáci blíže seznámí s dějem pohádky O Šípkové Růžence. Shlédnou hudební zpracování od pana Svěráka a Uhlíře. Udělají si představu, jak by mělo vypadat hudební ztvárnění pohádky. Vyzkouší si sestavit obrázkovou osnovu, ztvárnit příběh pomocí hudebních nástrojů a nakonec vyobrazit jednu jedinou situaci pomocí 5 lidí. Při všech těchto aktivitách musí být žáci plně koncentrovaní a musejí umět vytřídit podstatné informace. Rozvíjíme kreativitu žáků a jejich hudební vnímání a cítění.

5. aktivita

Vzdělávací oblast: Jazyk a jazyková komunikace

Ročník: 1. ročník

Časová náročnost: 45 minut

Téma hodiny: Procvičování dvojhlásek au a ou

Pomůcky: počítač, dataprojektor, reprodukováná hudba (přehráno z youtube.com)

Odkaz na píseň: <https://www.youtube.com/watch?v=5XYGnT29c3o>
Šmoulové - Makarony

Popis aktivity:

- 1) tanečně pohybovému úkolu předchází učivo dvojhlásek au a ou
- 2) žáci mají za úkol vymyslet, co nejvíce slov, kde se tyto dvě hlásky vyskytují (většinou přijdou i na pohádkové postavičky, malé modré mužíky s jednou krásnou blondátou slečnou → Šmoulové)
- 3) Pokud na ně nepřijdou, tak se žáky snažíme pomocí hádanek nebo „šibenice“ navést na toto téma
- 4) Když už žáci Šmouly uhodnou, tak jim pustíme písničku, kterou většina z nich zná, a necháme je tančit, jak chtějí
- 5) Po skončení písničky utvoří žáci dva zástupy a naučíme se společně tanec Macarena, který už některé děti znají – je jednoduchý, takže i žáci v 1. třídě jsou schopni se ho naučit
 - Žáci se mohou rozdělit na kluky a holky a tančit v zástupech tanec proti sobě
 - V tomto případě vynecháváme otočku o 90° (tedy pohyb h – viz níže)
- 6) Žáky tento tanec velmi baví a využijí ho na každé oslavě nebo zábavě v pozdějším věku
- 7) Vedeme žáky k dodržování rytmu písně!

Pohyb:

- a) Předpažit pravou dlaně dolů, levou
- b) Otočit dlaně vzhůru – pravá, levá
- c) Pravou ruku položit na levé rameno, levou ruku položit na pravé rameno
- d) Pravou ruku položit na temeno hlavy, levou ruku též
- e) Pravou ruku položit na levý bok, levou ruku položit na pravý bok
- f) Pravou ruku položit na pravou část hýždí, levou ruku též
- g) Ruce setrvávají na hýždích, jdeme do podřepu, pánví opíšeme půlkruh
- h) Výskok a otočka o 90° - tanec opakujeme

11 Vyučovací předmět: Anglický jazyk

1. aktivita

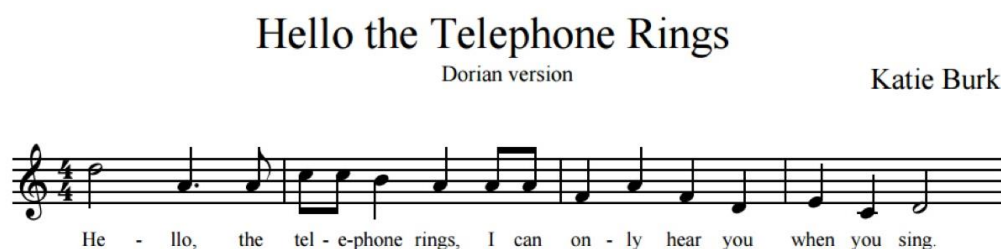
Ročník: 2. - 5. ročník

Píseň: „Hello the Telephone Rings“

Časová dotace: 5 – 7 minut

Pomůcky: telefonní sluchátko nebo jiná rekvizita ho představující (případně lze jen dlaň žáka, pokud nemáme žádnou rekvizitu)

Text písně:

Obrázek 4: text písně - Hello the Telephone Rings

Výhody aktivity: Tuto píseň se mohou žáci naučit již ve 2. třídě, pokud mají od 1. třídy zařazený anglický jazyk do výuky, pokud ne, tak až déle. Text písně již napovídá, co bude úkolem (Ahoj, telefon zvoní!). Žáci musejí danou věc zazpívat, aby je učitel slyšel.

Popis aktivity:

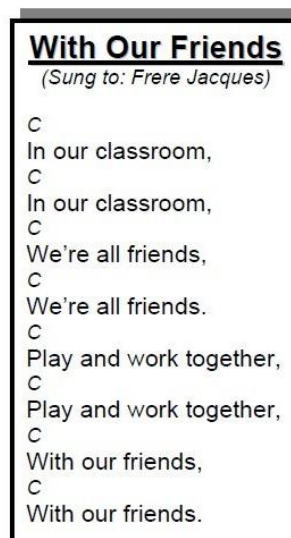
- 1) zvolíme téma, které budeme zpívat – své jméno (spellování), abecedu, číslice (telefonní číslo), názvy zvířat, věcí, školních potřeb atd.
- 2) všichni žáci stojí v kruhu nebo sedí v lavicích a zpívají dohromady text
- 3) Pokud jsou žáci v kruhu, postupují ihned po sobě, pokud sedí v lavicích, mohou postupovat po řadách nebo určí vždy učitel žáka, který zazpívá dané téma.
- 4) Vždy cca po 3 – 5 žácích znovu všichni zpíváme úvodní text. Když jsou to malé děti, které se text učí, zpíváme ho pro každého žáka.

Výhody aktivity: Lze ji vykonávat na jakémkoliv téma. Úkol žáka je jednoduchý, dle tématu vymyslí slovo tak, aby se neopakovalo s předchozími, a zazpívá ho. I méně nadané žáky tato aktivita baví. Nejedná se tu o zpěv, ale o správnost anglického výrazu.

Obměny: Pokud máme zdatné žáky, přidáme ke zpěvu ještě pohyb.

2. aktivita

Ročník:	2. - 5. ročník
Název aktivity:	„Closet Key“ – ztracený klíč
Časová dotace:	5 – 7 minut
Pomůcky:	kartičky např. se zvířaty (pouze obrázek)
Text písně:	With Our Friends (viz obrázek)

Obrázek 5: text
společné písně

Popis aktivity:

- 1) Vybereme jednoho žáka, který jde za dveře. V tomto okamžiku se nabízí vybrat žáka, který není příliš nadaný na hudební výchovu, jelikož má možnost zažít úspěch v jiné oblasti, ale zároveň se může kdykoliv svým zpěvem přidat ke skupině a rozvíjí své hudební dovednosti – sluchová analýza.
- 2) Někdo ze třídy schová kartičku se zvířetem obdrženou od pedagoga. Na obrázku je pouze zvíře, nikde není napsaný jeho anglický název.
- 3) Jakmile je kartička schovaná, tak pouštíme žáka, který byl za dveřmi a jeho úkolem je najít kartičku za pomoci třídy, která zpívá písničku. Jedná se o anglickou verzi české hry samá voda, přihorívá, hoří. Žáci ovšem neříkají žádné pojmy, ale zpívají píseň. Čím více se „hledáč“ přibližuje ke kartičce, tím více skupina zpívá hlasitěji. Pokud se naopak oddaluje, tak zpívají tišeji, až nakonec šeptají.
*** Obměna:** Některým žákům lze dát hudební nástroje. Tito žáci mohou, ale nemusejí zpívat. Jejich úkolem je dovést „hledáče“ ke kartičce za pomoci zvuku nástroje.
- 4) Při úspěšném nalezení kartičky ji „hledáč“ všem ukáže a anglicky pojmenuje. Poté si zvíře všichni za pomoci pantomii předvedou v kruhu.

Výhody aktivity: Tato aktivita je zaměřená na sluchovou analýzu. Jde zde o spolupráci třídy a uvědomění si hlasitosti zvuku. Každý jednotlivec ve třídě musí vyhodnotit, jak nahlas bude zpívat podle toho, kde se hledáč nachází. Tuto hru lze hrát v jakémkoliv předmětu, já ji ráda využívám při anglickém jazyce, konkrétně při tématu zvířat, jak jsem vám názorně ukázala (Questia.com: Music as a Cross-Curricular Teaching Device in Elementary School 2019).

3. aktivita

Ročník: 3. - 5. ročník

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: počítač, dataprojektor

Píseň: Let's go to the ZOO

Odkaz na píseň: <https://supersimple.com/song/lets-go-to-the-zoo/>
text písně viz příloha č. 3 (Supersimple. Let's go to the ZOO. 2019)

Popis aktivity:

Tuto píseň ráda využívám při výuce zvířat. Když žáci znají anglické názvy zvířátek, začínáme s písničkou. Zaspívat „let's go to the ZOO“ zvládne každé dítě. Nechci, aby žáci zpívali celou píseň, ale aby vždy pojmenovali dané zvíře.

Ke každému zvířeti vymyslíme pohyb, který budeme vykonávat. U menších žáků pohyb vymyslí učitel, u větších můžeme dát prostor i jim. V tabulce uvádím příklady pohybů k jednotlivým druhům zvířat.

Zvíře	Pohyb
Elephants – sloni	rukou si zacpeme nos, uděláme chobot, dupeme do rytmu
Kangaroos – klokani	ruce před tělo, skáče snožmo
Monkeys – opice	do podřepu, prohrábnout vlasy, polechtat na bradě
Penguins – tučňáci	zpevnit tělo, stoj spatný, kolíbeme se
Snakes – hadi	vzpažit, kroutíme se jako had
Polar bears – polární medvědi	pažemi plaveme kroula
Let's go to the ZOO.	běh

Metodické poznámky:

Nejprve žáky navedeme na téma ZOO. Poté jim píseň pustíme a zeptáme se, jaká zvířátka tam byla. Při druhém puštění písně ji zastavujeme a vymyslíme ke každému zvířeti pohyb. Třetí puštění písničky je v kuse – snažíme se pohybovat i zpívat.

Reflexe:

Žákům nikdy nedávám text písně. Vždy chci, aby si ho naposlouchali. Píseň je velmi baví a dá se využít pro opakování zvířat v mnoha ročnících.

12 Vyučovací předmět: Matematika

1. aktivita

Vzdělávací oblast: Matematika a její aplikace

Ročník: 1. ročník

Téma: opakování číslic 1, 2

Pomůcky: rozstříhané karty s písní Jedna dvě, Honza jde (každá skupina má jinou část textu)

Časová náročnost: 30 minut

Popis aktivity:

- 1) Učitel rozmístí po třídě rozstříhané kartičky s písní (nejlépe o přestávce).
- 2) Motivace: „*Děti dnes o přestávce tu velmi foukal vítr a rozfoukal mi moje kartičky po celé třídě. Prosím vás, pomozte mi je opět složit zpátky. Pomůžete mi? Já se zatím budu snažit vzpomínat, jak to říkadlo bylo a budu vám ho k tomu povídat.*“
- 3) Žáci jsou rozděleni do skupin podle barevných kartiček. Každá skupina skládá kartičky své barvy. V každé skupině musí být dobrý čtenář. Úkolem žáků je, aby kartičky našly a sestavili z nich píseň.
- 4) Mezitím, co žáky skládají píseň, učitel chodí a říkadlo zpívá píseň, aby žákům napověděl, jak mají kartičky jít po sobě.
- 5) Až budou mít všichni hotovo, tak si každá skupina zvolí mluvčího a ten přečte složený text.
- 6) Učitel vezme jednotlivé texty a rozmístí je na tabuli. Pozor! Dbáme na mezery mezi jednotlivými slovy, tak aby žáci pochopili frázování.
- 7) Každý žák sedí ve své lavici a učí se společně s učitelem novou píseň. V okamžiku, kdy je píseň procvičena a zapamatována, tak se žáci přesouvají do zadní části místnosti na koberec, kde si k písni přidají pohyb.

Jedna, dvě, Honza jde, nese pytel mouky. Máma se raduje, že bude péct vdolky. Máma vdolky nepekla, Honza skočil do pekla. Máma vdolky pekla, Honza skočil z pekla.	Kruh, Ž stojí za sebou a chodí, hodí si na rameno pytel a pokračují v chůzi. Úsměv na tváři, zpracování vdolků. Záporné gesto rukama – nenene + kroutí hlavou, v kruhu poposkočí směrem dovnitř. Zpracování vdolků, v kruhu poposkočí směrem ven (na to samé místo jako původně).
---	--

*Ž = žáci

Když žáci zvládají píseň i pohyb, tak se na chvíli přesuneme od písni pryč a vytleskáme řadu čísel 0 – 10. Pokud ji žáci mají už zautomatizovanou, můžeme vytleskávat pozpátku, tedy 10 – 0.

Poté se vrátíme k písni, která nám bude sloužit jako rozpočítávací a určíme tak náhodně vybraného žáka. Zde máme mnoho možností, co tento žák může dělat. Např.: vymyslí pro ostatní žáky příklad, získá roli učitele a řídí pohybovou činnost atd. Opětovný návrat k písni můžeme provádět následující hodiny matematiky. Žáci už píseň (rozpočítávací) umí a dokáží ji (ho) aplikovat.

2. aktivita

Vzdělávací oblast: Matematika a její aplikace

Ročník: 1. ročník

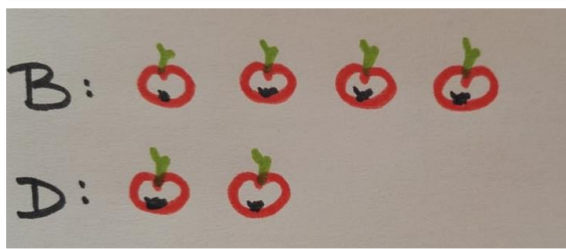
Téma: počítáme do 10

Pomůcky: text s písni – Měla babka čtyři jabka, sešit matematiky

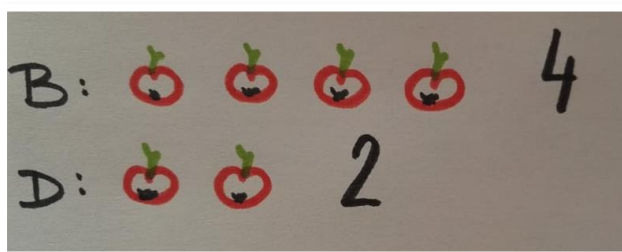
Časová náročnost: 45 minut

Popis aktivity:

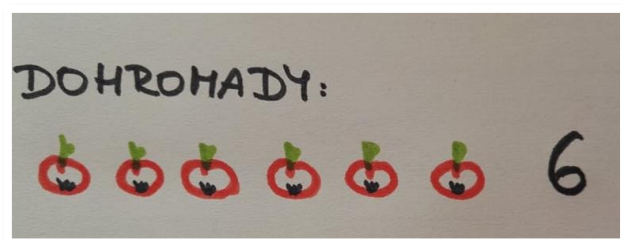
- 1) Písničku použijeme jako motivaci k dalšímu počítání.
- 2) Do sešitu si každý zakreslí, kolik jablíček měla babka a kolik měl dědoušek.

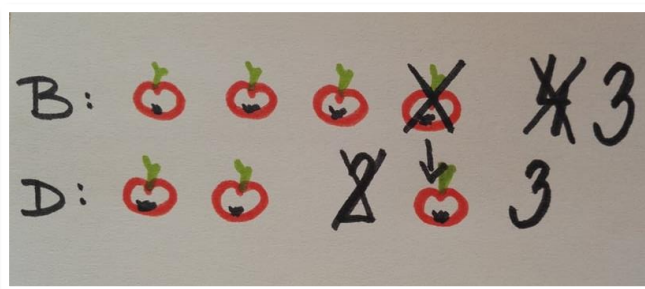
- 3) Vedle nakresleného počtu jablíček napíšeme číslicí, kolik jich kdo má.

- 4) Spočítáme, kolik jablek měli oba dohromady.

- 5) Kdyby se babka podělila s dědouškem o jedno jablíčko, kolik jí zůstane jablíček?
 6) Kolik bude mít dědoušek jablíček, když mu babka jedno dá?

Měla babka čtyři jabka (Grandmother Had Four Apples)

Czech Trad.

Obrázek 6: text písně – Měla babka čtyři jabka

Pokud je dostatek času a žáci jsou neposední, je dobré zařadit taneček. Já tance obměňuji. Buď tančíme ve dvojicích mazurku, nebo tančí dvojice proti sobě a jeden tančí babku a druhý dědouška. Mazurka je všem známá, takže popíši náš taneček ve dvojicích.

Text	babka	dědoušek
Měla babka,	ruce v bok, pohupování	ukazuje na babku P, L ruka - střídá
čtyři jabka,	dlaní vytváří jablíčko	na prstech ukazuje 4 – P,L ruka - střídá
a dědoušek	ukazuje na dědouška	předvádí dědečka o holi
jen dvě.	ukazuje na prstech 2	dlaní vytváří jablíčko
dej mi, babko,	předvádí babičku u holi	klek na kolenu, dlaněmi prosí
jedno, jabko,	Gesto: cože?	ukazuje 1 a předvádí jablíčko
budeme mít stejně.	Chytí se za paže a tančí dokolečka.	

3. aktivita

Vzdělávací oblast: Matematika a její aplikace

Ročník: 2. – 5. ročník (lze přizpůsobit obsah úloh)

Pomůcky: zásobník slovních úloh na lístečkách + papír na čárky

Časová náročnost: 20 minut

Popis aktivity:

- 1) Žáci si vytvoří pracovní skupinky – nejlépe po 3 žácích.
- 2) Každá skupinka dostane od vyučujícího slovní úlohu a papír, kam si budou psát čárky za správně vypočítanou úlohu od ostatních skupinek.
- 3) Mají určitý časový limit (většinou 5 minut) na dramatické ztvárnění úlohy. Dramatizaci si nacvičí a poté předvedou před třídou.
- 4) Ostatní skupinky počítají výsledek. Pokud skupinka správně vyřeší úlohu, tak si zapíše čárku.
- 5) Po dramatizaci všech slovních úloh hodnotím skupinky podle aktivity, ale i podle správnosti vypočítaných příkladů od ostatních skupinek, tedy podle čárek, které sbíraly. Skupinky se navzájem hodnotí slovně.

Metodické pokyny:

Tuto aktivitu si žáci velmi brzy oblíbí. Je třeba dávat pozor na to, aby žáci nevytvářeli stejné skupinky. My například losujeme – necháváme vytvoření skupinek na náhodě, nebo je vytvořím já (úspora času). Pro učitele je tato aktivita náročná, protože musí mít velkou zásobu slovních úloh, aby se neopakovaly. Obrovskou výhodou je však to, že tuto aktivitu může učitel využít na opakování jakýchkoliv slovních úloh.

Příklad úlohy: zadání pro žáky

Sněhulák měl na kabátě 9 knoflíků. 4 knoflíky mu upadly. Kolik knoflíků mu ještě zbylo?

Ztvárnění: „Ahoj Aničko, vidíš toho sněhuláka? Kolik to má na kabátě knoflíků? Ahoj Jančo, přeci 9. Ty to nevidíš? Fuuuuuu, to fouká ale velký vítr... Nevidím, protože mu teďka z toho velikého větru 4 upadly! Ale už nevidím na sněhulákův kabát. Kolik má tedy teď právě sněhulák knoflíků na kabátě?“

4. aktivita

Vzdělávací oblast: Matematika a její aplikace

Ročník: 5. ročník

Téma hodiny: pamětné násobení a dělení do 10 000

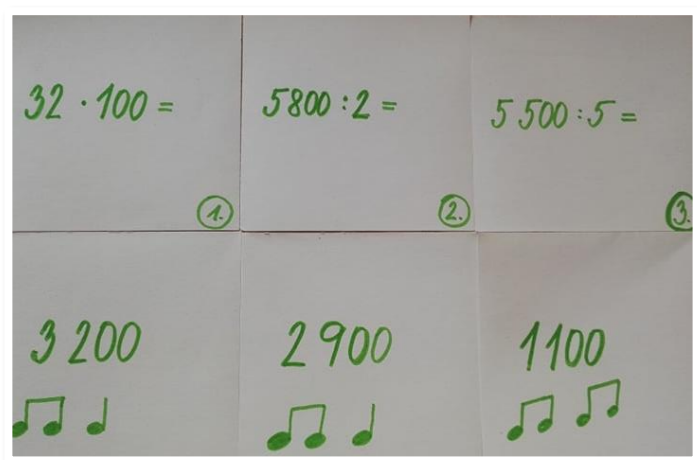
Pomůcky: učitel musí mít předpřipravené kartičky s příklady a s notami

Časová náročnost: 20 minut

Popis aktivity:

- 1) Žáci jsou rozděleni do skupin nejvýše po 5 → každá skupina dostane přiřazenou jednu barvu (učitel má připravené buď barevné kartičky anebo jsou příklady na bílém papíře napsány barevnou tužkou/ fixou).
- 2) Každá skupina chodí po třídě a má za úkol najít všechny svoje papírky. Hledá vždy příklad a k němu příslušný výsledek. Je dobré, aby každá skupina měla jednoho člena, který kartičky rovná a počítá (nebo aby se žáci střídali).
- 3) Úkolem skupiny je správně vypočítat dané příklady a přiřadit k nim příslušný výsledek.
- 4) U výsledku jsou vždy noty různé délky.
- 5) Žáci mají za úkol naučit se vytleskat rytmus písně a přijít na to, o jakou píseň se jedná.

Pro představu přikládám mé vlastní kartičky na píseň Rybička maličká. Na obrázku vidíte první tři takty.

Obrázek 7: poznej píseň

13 Vyučovací předmět: Prvouka

1. aktivita

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Téma: „Jaro a jeho vyjádření“

Ročník: 2. – 3. ročník

Aktivita: rytmičované říkadlo

Učivo: jaro, květiny, začátek léta

Časová náročnost: 5 minut (jako motivace), s hlasy zvířat a střídáním cca 15 minut

Aktivita je vhodná k motivaci žáků na začátku hodiny. Tématem hodiny by mělo být jaro a nástup léta. Po říkadle následuje diskuse. „*Co se děje na jaře? Jaký je rozdíl mezi jarem a létem? Kolik máme ročních období? Dokážete je všechny vyjmenovat? Jaké roční období máte nejraději?*“

Říkadlo	pohyb	rytmus
Venku kvetou kopretiny, těšíme se na prázdniny. V lese nebo u vody, užijem si přírody. Léto přišlo k nám, zima bude zas.	Paže - květy, výskok a radujeme se. Plavání – kraul, ruce v bok, běh. Ukazuji dlaní směrem k sobě, chytím se za hlavu + podřep.	 – –

Popis aktivity: Učitel předvádí říkadlo s pohybem a žáci opakují. Učitel dbá na rytmus, ale s žáky ho nevytleskává. Pokud uvidí, že žákům rytmus není jasný, zkusí si ho vytleskat a poté říkají říkadlo s pohybem.

Obměny: Jelikož se jedná o předmět prvouky, je zde možné využít hlasů různých zvířátek. Necháme na dětech, jaké zvíře si k nápodobě zvolí. Mělo by být jedno s hlubokým hlasem, druhé s pištivým a třetí kolísajícím. Např.: medvěd, komár, hejkal. Žáci poté říkají říkadlo hlasem zvířete. Je možné je rozdělit do skupinek podle zvířátek.

2. aktivita

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Téma: pohyby zvířat

Ročník: 1. ročník

Časová náročnost: 5 - 7 minut

Pomůcky: Varianta A: ozvučná dřívka pro každého

Varianta B: tleskání, pleskání, dupání

Cíl činnosti: Seznámit žáky hravou formou s pojmy silně – forte, slabě – piano, rychle - allegro, pomalu - adagio, dlouze, krátce

Popis činnosti: Motivace: „*Děti, povězte mi, jaká zvířátka znáte. Opravdu jste jich vymysleli tolik? Ted' si pár z nich vyzkoušíme.*“

Varianta A: zkuste na ozvučná dřívka napodobit kroky nějakého pomalého zvířete („*Jaké to může být? Ano, například želva.*“). Všichni společně vyzkouší. Poté se ptáme na rychlé zvíře. Opět následuje zkouška všech přítomných. Pokud žáci pochopí bez problémů první úkol, můžeme přidat další dělení. „*Které z pomalých zvířat je těžké?*“ Například hroch. Znázorníme kroky hrocha – pomalu a silně. „*Které z pomalých zvířat je lehké jako pířko?*“ Například želva. „*Pozor děti, jak vyjádříme kroky želvy?*“ Jde pomalu a potichu, takže hraji na ozvučná dřívka lehce. To samé uděláme u zvířat rychlých. „*Které z rychlých zvířat je těžké/ lehké jako pířko?*“

Varianta B: Stejná činnost jako v první variantě, ale žáci nemají dřívka, nýbrž ztvárňují kroky pomocí těla – tleskání, pleskání, dupání. Opět mají žáci za úkol ztvárnit pomalé a těžké zvíře, pomalé a lehké zvíře, rychlé a těžké, rychlé a pomalé zvíře.

3. aktivita

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Ročník: 2. - 3. ročník

Píseň: Pramen zdraví z Posázaví

Téma hodiny: Zdravý způsob života

Časová dotace: píseň s pohybem cca 15 minut

Pomůcky: malé (střední) obruče pro každého

Průběh činnosti: činnost slouží k motivaci žáků – téma zdravý způsob života

Text písně

pohyb

Každý den, každý den,
k svačině jediné,
jedině pramen zdraví z Posázaví.

stoj spatný + předpažit a hýbat obručí P/L strana
provléknout se obručí a nechat ji spadnout na zem
stoj rozkročný úkon, vzít obruč, dát na krk

Chcete-li prospěti dítěti bledému,
kupte mu pramen zdraví z Posázaví.

střídavě P/L ruka – gesto tytyty
vzít obruč, úkol v P/L

Výrobky mléčné,
to je marné,
jsou blahodárné
a věčné.

obruč do P ruku – točím na zápěstí
obruč přendám do L ruky
točím na L ruce na zápěstí
stoj zkřížmo, vzpažit s obručí

Text písně (Koule: Pramen zdraví z Posázaví 2019).

Navázání na činnost:

Následuje zhodnocení aktivity. *Ted' jsme se děti společně naučili písničku s pohybem. Komu se tato aktivita líbila? Co Vás na ní bavilo?*“ Poté probíhá částečně řízená diskuse, kdy se učitel snaží zjistit, jak žáci žijí. Zdali rádi sportují a jedí zdravě, aby jim nebylo špatně, nebo jim sport nic neříká. Náměty na otázky: *„Je tu někdo, kdo rád sportuje? Co by vše pro sebe měl během dne udělat člověk, aby se cítil dobře?“*

4. aktivita

Vzdělávací oblast: Člověk a jeho svět

Ročník: 3. ročník

Téma hodiny: Ptáci - datel

Časová dotace: 20 minut

Pomůcky: žádné speciální (jen to, co žáci budou mít zrovna u sebe), dataprojektor, PC

Píseň: Datel – Jaroslav Uhlíř a Zdeněk Svěrák

Odkaz na píseň: <https://www.youtube.com/watch?v=N9q6-P8g2eg>
(YouTube, Datel 2019)

Průběh činnosti:

- 1) Jako motivaci k tématu hodiny pustíme žákům píseň Datel od Jaroslava Uhlíře a Zdeňka Svěráka → v tuto chvíli po žácích nic nežádáme, chceme jen, aby pozorně poslouchali.
- 2) Diskuse: „*O čem byla písnička? Co jste se z ní dozvěděli? Viděl jste někdo datla v lese? Proč se mu říká lesní doktor?*“
- 3) „*Dnes si zkusíme na datla zahrát. Jaké vydává zvuky? Víte, jak bychom je mohli vytvořit?*“ Žáci navrhnou různé způsoby, jak vytvořit ťukající zvuky datla. Všechny návrhy vyzkoušíme a pár jich vybereme. Učitel poté pustí píseň a žáci zpívají. Na domluvené znamení, které dá učitel, měníme způsob, jakým vydáváme zvuky. Doporučuji jednotlivé varianty vypsát na tabuli a při změně vždy tlesknout nebo písknout, aby žáci správně reagovali.
- 4) Při vytváření zvuků dbáme na dodržování rytmu písně.

Tabulka s příklady, jak napodobit datla.

Ťukáme jedním prstem (kloubem) o lavici.	Ťukáme jedním prstem o čelo.
Dřívka z prstů (ukazováček + prostředníček) a ťukáme o sebe.	Sedíme na židli a špičkami klepeme o podlahu.

14 Vyučovací předmět: Tělesná výchova

1. aktivita

Vzdělávací oblast: Člověk a zdraví

Ročník: 1. – 3. ročník

Časová náročnost: 3 – 5 minut podle počtu aktivit

Ideální zařazení: do rozcvičky

Popis činnosti: V této aktivitě žáci provádějí tělovýchovný prvek, při kterém učitel dbá na správné provedení v rytmu (je znázorněn v tabulce pro učitele). Žáci si neuvědomují, že se jedná o pohybově rytmické cvičení a baví je.

Příklady aktivit:

text	rytmus
POSKOČÍME NA NOZE	
POSKOČÍME NA DRUHÉ	
ZATANČÍME KOLEČKO	
PROTÁHNEME PAŽE	
PROTÁHNEME NOHY	

Výhody aktivity:

Zvládne ji každý žák, jelikož učitel předcvičuje a žáci opakuji pohyb po něm. Zde je zapotřebí, aby učitel dělal pohyby rytmicky správně a žáci neopakovali jeho chyby! V tabulce je uvedeno 5 příkladů aktivit, avšak záleží jen na učiteli, co vše dokáže vymyslet. Může takovýmto způsobem vést celou rozcvičku. Pro děti bude neobvyklá a zábavná. Amúžickým žákům pak pomůže k lepšímu vnímání svého těla a rytmu. Díky nápodobě pro ně nebude tato aktivita těžká.

Obměny aktivity:

Pokud žáci aktivitu již dobře znají a učitel uzná za vhodné, může nechat žáky vymýšlet nová slovní spojení a později je dokonce nechat předcvičovat místo sebe.

2. aktivita

Vzdělávací oblast: Člověk a zdraví

Téma: Vltava – Bedřich Smetana

Místnost: tělocvična

Časová náročnost: 5 minut

Průběh činnosti:

Žáci představují rybičky v moři. Když zazní první tóny skladby Vltava, tak začínají tančit. Každá rybička tančí („pluje“), jak uzná za vhodné. Pohyb by se měl měnit v závislosti na dějství, tempu či dynamice skladby. Každý žák by v sobě měl probudit spontánní pohyb. Nic není špatně, každý pohyb je dovolený.

Informace pro žáky:

Je důležité předem informovat žáky, že si mají aktivitu užít a soustředit se pouze na své tělo. Nekoukají na spolužáky, poslouchají pouze hudbu a svou intuici. Není se proč stydět. Každý pohyb je správný a dovolený.

Další aktivita k Vltavě:

„Stačili jste při svém tančení postřehnout, jaké všechny hudební nástroje se v ukázce vyskytují? Dokázali bychom je nějak ztvárnit za pomoci svého těla?“

Žáci mají za úkol vyjmenovat některé hudební nástroje z ukázky a vymyslet, jak by se za pomoci hry na tělo daly ztvárnit.

„Děti, víte, že Bedřich Smetana v pozdějším věku začal ztrácet sluch, ale přesto nepřestal tvořit? Dokážete si to představit? Pojdme si to vyzkoušet! Vy jste tanečníci. Od teď nikdo nepromluví. Jediné co můžete, je tančit. Každý dle svého uvážení.“

S žáky potom rozebereme, na co při tanci mysleli, co je vedlo k tomu, aby tančili pomalu, rychle, ladně atd.

Cíle činnosti:

Žáci se učí respektovat tempo písně, využívají spontánního pohybu a nebojí se ho, improvizují a vymýšlí pohybové prvky, které se hodí v danou chvíli udělat. Nejdůležitějším cílem je naučit se naslouchat svému tělu.

3. aktivita

Vzdělávací oblast: Člověk a zdraví

Místnost: tělocvična

Časová náročnost: 10 minut – ideální na zklidnění třídy

Motivace:

„Děti, víte, co to jsou dostihy? Byl se někdo někdy na dostizích podívat? Předved'te mi, jak dělá koníček? Můžete mi ho předvést se zvukem i pohybem? Výborně! Teď dávejte dobrý pozor, protože my si zahrajeme na dostihy.“

Průběh činnosti:

- 1) žáci vytvoří kruh, učitel hraje s nimi → říká a předvádí, co mají žáci dělat
- 2) jako první naučíme žáky jednotlivé věci, které budou předvádět:

Tribuna žen	Úklon jako princezna
Tribuna mužů	Ruka v bok, druhá dýmka
Tribuna dětí	Výskoky + ruce vzhůru, křičíme hurá
Vodní příkop	Do dřepu – zacpat nos, ruka jako šnorchl
Oraniště	Pleskání o stehna – pomalé!
Děšť	Ze stoje do dřepu, paže předvádějí děšť
Skoky – dvoj skok, trojskok, čtyřskok	Chytím otěže a přeskakuji (1x, 2x, 3x, 4x)
Zatáčka vpravo/ vlevo	Náklon na pravou / levou stranu

- 3) když tyto úkony umí, tak učitel začíná vyprávět příběh a žáci ho společně s ním ztvárňují

„Všechny koně na start! Vyrovnat, pozor, vyběháme. Zatáčka vpravo, běžíme rovně, oraniště. Konečně jsme se z něj vyhrabali, ale začíná nám pršet. Ikdyž prší, tak jedeme dál a projíždíme okolo tribuny žen. Ostrá zatáčka vlevo a rychle zase vpravo a dostáváme se k tribuně dětí. To je křiku... Probíháme rychle dál a následuje dvojskok. Všichni závodníci zvládli a připravují se na složitý vodní příkop a hop! Probíháme okolo tribuny mužů, kteří hledí na trojskok. Zahybáme ostře vlevo a blížíme se do cíle. Cílovou rovinkou se nese dusot kopyt a cííííí!“

Metodické poznámky: Žáci jsou z této aktivity vždy nadšení. Pozor, učitel by se měl snažit udávat tempo koní (pleskáním do stehů) v určitém rytmu.

4. aktivita

Vzdělávací oblast:	Člověk a zdraví
Ročník:	1. – 3. ročník
Časová náročnost:	3 – 5 minut podle počtu opakování
Ideální zařazení:	závěr hodiny – relaxace
Pomůcky:	CD přehrávač, flash disk nebo CD s písněmi

Motivace:

„Děti, protože jsme dneska hodně cvičili, zasloužíme si odpočinek. Zahrajeme si na sochaře. Víte, kdo to je? Zkusíme si teď společně z našich těl postavit sochy, ale pozor, to nebudou ledajaké sochy!“

Popis aktivity:

- 1) žáci si vytvoří dvojice – jeden je sochař a druhý je stavební hmota (hlína, dřevo, kámen, mramor, ale pozor aby se žáci nezačali teď druhým posmívat, že jsou hlína nebo dřevo)
- 2) učitel žákům pustí hudbu (já ráda pouštím dělání, dělání), protože je to pro sochaře motivující
- 3) hudba hraje cca 1 – 2 minuty. Sochař má za úkol v tomto čase vymodelovat z hmoty (tedy svého spolužáka) sochu. Záleží jen na sochaři, jak socha bude vypadat (stojí na jedné noze, sedí, leží, směje se, mračí se, atd.)
- 4) po vypnutí hudby musí sochaři skončit svou práci a všichni si sochy prohlédnou
- 5) poté se ve dvojici vystřídají

Reflexe:

Tato aktivita žáky velmi baví. Hodí se i do jiného předmětu, ale já ji s oblibou používám na tělocviku, aby si žáci odpočinuli a zároveň si užili trochu legrace. Jsou rádi, když ví, že jsou užiteční a něco tvoří.

5. aktivita

Vzdělávací oblast:	Člověk a zdraví
Ročník:	1. – 2. ročník
Časová náročnost:	5 – 7 minut
Pomůcky:	CD přehrávač, flash disk nebo CD s písněmi
Ideální zařazení:	rušná část hodiny

Popis aktivity:

Jedná se o aktivitu, která nám slouží jako průprava k hudebně – rytmické výchově. Já ji ráda zařazuji do hodin tělesné výchovy, protože v jiných předmětech na ni nezbývá moc čas a jedná se o propojení hudební a tělesné výchovy.

Hra má dvě varianty. Žáci se pohybují po místnosti a předvádí určitý pohyb (tanec). Učitel pustí hudbu, když hudbu vypne, tak žáci musí:

- 1) najít si dvojici a toho druhého naučit jejich pohyb. Vzájemně si pohyby předají. Když učitel vidí, že mají žáci pohyby předané, opět pustí hudbu. Žáci tedy netančí svůj původní pohyb (tanec), ale ten předaný. Na další zastavení si musí žák najít jinou dvojici, kde si opět pohyb (tanec) předá.
- 2) vykonat úkol, který učitel po zastavení hudby řekne. Zde se meze nekladou. V tabulce uvádím příklady pohybů:

ÚKOL	POHYB
pozdravit co nejvíce žáků	potřást rukou
zatančit otočku	otočka vpravo, vlevo
pozdravit se zadečky	hýždě k sobě
přilepit se ke spolužákovi pomocí dlaní	natáhnout paže a přilepit se dlaněmi
oběhnout kolečko okolo spolužáka	Pohyblivý cíl, pozor!

(Petillon 2013, s. 255)

Reflexe:

U dětí jde o jednu z nejoblíbenějších her. Čím déle ji hrají, tím více chtějí vymýšlet úkoly, které mají udělat. Nebráníme jim v kreativitě a necháme je také občas úkol vymyslet.

15 Vyučovací předmět: Hudební výchova

1. aktivita

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Téma: Vyjádření délky not – půlové a čtvrt'ová

Učivo: Notopis – pochopení noty čtvrt'ové a osminové

Ročník: 2 - 3. ročník

Časová dotace: 10 minut

Aktivita: Slouží k pochopení významu a délky noty půlové a čtvrt'ové.

Kolik se vejde not čtvrt'ových do jedné noty půlové? Tuto otázku položíme na začátku hodiny, ale odpověď žáci získávají až během výuky.

Popis aktivity:

- 1) Rozdělím žáky na dvě skupiny a každé skupině přidělím jedno slovo
 - a) 1. skupina – slovo čaj
 - b) 2. skupina – slovo káva
- 2) Žáci nejprve všichni společně vysloví slova čaj a káva.
 - Zeptáme se jich, proč jedna skupina stačila vyslovit své slovo dříve? Jak je to možné?
 - Zkusíme tuto aktivitu znovu, ale skupina se slovem čaj ho vysloví 2x po sobě, tedy čaj – čaj a skupina se slovem káva ho vysloví pouze 1x. Povedlo se nám skončit stejně? Proč?
 - Zkusíme si slova vytleskat.

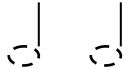
čaj		
ká - va		

- 3) Ukážeme žákům kouzlo této aktivity. Slovo čaj je jednoslabičné – pro další aktivity nám bude představovat notu půlovou. Káva je slovo dvojslabičné, takže pro další aktivity nám představuje dvě noty čtvrt'ové. V tuto chvíli žáci dostávají odpověď na otázku položenou na začátku hodiny.

- 4) V další aktivitě se budeme věnovat rytmickému cvičení ve 4/4 taktu. Lze dělat různé obměny (tleskání, pleskání, dupání, ve dvojici).

Možná varianta (volíme ji jako první, nejjednodušší):

- a. jedna skupina tleská
- b. druhá pleská

čaj čaj	I I	
ká - va ká - va	II II	

- 5) Skupiny prohodíme, aby si žáci vyzkoušeli obě varianty.

Nadstavbová aktivita:

Žáky opět rozdělíme do 2 skupin, ale pozměníme slova. První skupina bude říkat čaj – káva, druhá skupina pokračuje káva – káva (toto říká skupina, která měla předtím čaj – čaj).

čaj káva	I II	
ká - va ká - va	II II	

Proč aktivitu zařazujeme do výuky?

Slabším žákům aktivita pomůže si lépe představit délku not půlových a čtvrt'ových. Zároveň vše děláme formou hry, kdy nejsou jednotlivě hodnoceni a učí se nápodobou od své skupiny. Nadstavbovou aktivitu zařazujeme až po perfektním zvládnutí aktivity základní (Solfeg.io: Music lessons tips 2019).

2. aktivita

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Ročník: jakýkoliv ročník

Pomůcky: zásobník písní

Časová dotace: 30 minut

Metodické poznámky:

Je třeba, aby žáci perfektně znali zásobník písní, který má vyučující připravený. V průběhu přípravy není čas na učení nové písně. Tato aktivita slouží spíše jako opakovací a netradiční forma ztvárnění dané písně. Vždy závisí na kreativitě dané skupinky, jak píseň pojme a ztvární ji.

Popis aktivity:

- 1) žáky rozdělíme do skupin, ideálně po 3 – 5 (ve vyšších třídách)
- 2) každá skupinka si od vyučujícího vylosuje jeden papírek s textem písně
- 3) během 5 - 8 minut (v tomto daném limitu si ji žáci secvičí) musí píseň zdramatizovat, tedy ji zahrát, převyprávět, přehrát pantomimou, zahrát hrou na tělo, atd.
- 4) po uplynutí časového limitu se všechny skupinky přesunou na koberec, kde tvoří publikum, které kouká na jeviště, kde budou jednotlivé skupinky vystupovat
- 5) po každém vystoupení žáci tleskají → podle hlasitosti potlesku hodnotí, jak se jim představení líbilo – pozor, každý musí tleskat, ale záleží jen na daném jedinci, jak hlasitě

Obměny: Pokud máme starší žáky, můžeme k písni ještě přidat pokyn, jak má být ztvárněna. Například: jako muzikál, opera, reportáž v televizních novinách, jako upoutávka na film/ knihu, atd. Myslím si, že každý vyučující bude příjemně překvapený, na co všechno dokáží žáci přijít a jak netradičně danou píseň obmění.

Reflexe: Tuto formu opakování můžeme využít ve všech ročníkách. V prvním ročníku dělám více početné skupinky a dávám jim více času na práci. Od druhého ročku se žáky snažím vést k samostatnosti a ubírám členy skupinky, aby se ke slovu dostali i ti méně průbojní.

3. aktivita

Vzdělávací oblast: Umění a kultura

Ročník: 5. ročník

Téma: ztvárňování pravěkých obřadů

Pomůcky: orffův instrumentář, lístečky s pravěkými tématy

Časová dotace: 30 – 45 minut

Popis aktivity:

- 1) žáky rozdělíme do skupinek cca po 5
- 2) každá skupina si vylosuje jedno pravěké téma, které má učitel vypracované na lístečku
- 3) časový limit na domluvení a secvícení aktivity je cca 10 minut (závisí na potřebě žáků)
- 4) po uplynutí limitu si žáci posedají po skupinkách a mají za úkol předvést ostatním nacvičený obřad – ostatní žáci bedlivě sledují předvádějící skupinku a mají za úkol uhodnout, o jaký obřad se jedná
- 5) skupina, která odpoví jako první správně, získává bod

Hodnocení aktivity:

Je zcela na učiteli. Já osobně hodnotím výkon skupiny, její nápaditost a spolupráci. Poté beru v potaz, kolik obřadů uhodli. To, že skupinka neuhodne žádný obřad, neznamená, že by nemohli získat hezkou známku nebo by sklidili neúspěch.

Metodické poznámky:

Žáky upozorníme, že se jedná opravdu o hru na nástroj, takže není cílem aktivity udělat co největší hluk, ale naopak co nejvěrněji ztvárnit zadané téma. Než začnou žáci hrát na hudební nástroje, tak jim poradíme, že by bylo vhodné, aby si nejprve o tom svém tématu ve skupině popovídali a shodli se na tom, jaký podtext budou hrát. Tedy mít předem domluvené tempo, hlasitost, různé povely na změnu, atd.

Náměty na obřady: záleží jen na kreativitě pedagoga

narozeninový obřad	smuteční obřad	svatební obřad
vítání jara	obřad lovu	námluvy

Závěr

Hudebně – pohybové aktivity jsou v dnešní době velmi diskutovaným tématem. Pedagogům na prvním stupni se přímo nabízí jejich začlenění do běžné výuky. Jelikož ve většině případů jsou třídními učiteli a tráví s žáky čas na všech předmětech, je pro ně snadnější začlenit aktivity do předmětů než např. pro pedagogy na druhém stupni základní školy, kteří mají s žáky „pár hodin“ týdně.

Diplomová práce je zaměřena na přiblížení teoretického, ale i praktického začlenění hudebně – pohybových aktivit do výuky na prvním stupni. Hudební výchovu nemůžeme chápat jen jako předmět zaměřený na zpěv. Nese v sobě prvky, které jsou využitelné i v ostatních vyučovacích předmětech. Žáci jsou díky nim lépe koncentrováni a výuka jim přijde mnohdy zábavnější. Právě proto je důležité začleňovat tyto prvky do ostatních předmětů.

K vytvoření diplomové práce mě vedly mé zkušenosti z praxe. Jelikož ráda začleňuji prvky hudební výchovy i do ostatních předmětů, zejména pak složku hudebně – pohybovou, rozhodla jsem se vypracovat kvalifikační práci na toto téma. Chtěla jsem si prohloubit své dosavadní znalosti o tomto tématu, nasbírat nové náměty do výuky a zároveň předat své zkušenosti svým kolegům. Zjištění z dotazníkového šetření, které prokázalo, že se pedagogové nesetkávají s amúzickými žáky mě příliš nepřekvapilo. Očekávala jsem též skutečnost, že pedagogové mají ve třídě i méně nadané žáky, se kterými si většinou neví rady nebo práci v hodině vůbec nediferencují. Díky mému očekávání a potvrzení této skutečnosti jsem ráda, že jsem měla možnost vytvořit didaktický materiál pro ostatní kolegy, který jim snad bude práci s takovými žáky ulehčovat.

Cíle diplomové práce byly naplněny. Podařilo se mi vytvořit didaktický materiál, který by měl být nápomocen kolegům a kolegyním při přípravách na jejich výuku, nejen hudební výchovy. Bude mi ctí, když má práce zaujme některé mé kolegy a začnou do svých hodin též více začleňovat hudební prvky. Snažila jsem se na své práci ukázat, že právě tyto prvky mohou být vhodné pro žáky, kteří v hudební výchově nevynikají, protože pro ni nemají rozvinuté předpoklady. Při výuce nám nejde o výsledek, ale o proces, kterým se žák vzdělává a dozvídá nové informace.

Zdroje

Seznam použité literatury

- BENÍČKOVÁ, M., 2017. *Muzikoterapie a edukace*. Praha: Grada. ISBN: 978-80-247-4238-0.
- D'ANDREA, F., 1998. *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-232-7.
- FRANĚK, M., 2005. *Hudební psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0965-7.
- HOLAS, M., 2013. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 978-80-7331-262-6.
- KULHÁNKOVÁ, E., 1999. *Písničky a říkadla s tancem*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-306-4.
- MORENO, J., 2005. *Rozehrát svou vnitřní hudbu*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-980-1.
- PETILLON, H., 2013. *1000 her pro školy, kroužky a volný čas*. Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0095-4.
- POLEDŇÁK, I., 2005. *Šestnáct kapitol z hudební psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1127-X.
- SEDLÁK, F., SIEBER R., 1988. *Didaktika hudební výchovy I na prvním stupni základní školy: učebnice pro studenty pedagogické fakulty, studijní obor učitelství pro 1. stupeň základní školy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H., 2013. *Hudební psychologie pro učitele*. Praha: Karolinum., ISBN: 978-80-246-2060-2.
- STIBOROVÁ, Z., 2005. *Hudební výchova, metodika zájmové činnosti, studijní opora*. Ostrava: Centrum celoživotního vzdělávání PdF OU.
- SZAKALLOVÁ, K. 1996. *Hudobno-pohybová výchova*. Nitra: Vysoká škola pedagogická, ISBN 80-8050-019-3.
- ŠIMANOVSKÝ, Z. 1998. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-264-2.

ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A. *Lidové písničky a hry s nimi*. Praha: Portál. 1999. ISBN 80-7178-323-4.

VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.

ZELEIOVÁ, J., 2007. *Muzikoterapie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-237-9.

Elektronické zdroje

Atlasmission. *10 music and movement activities*. [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.atlasmission.com/blog/10-music-movement-activities-energize-preschooler/>

Bright Horizons. *Children and Music: Benefits of Music in Child Development*. [online]. [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://www.brighthouse.com/family-resources/music-and-children-rhythm-meets-child-development>

DOREMImlt. *Hello, The telephone Rings!* [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://doremimlt.blogspot.com/2017/07/hello-telephone-rings.html>

Informační systém Masarykovy univerzity. *RVP ZV příloha*. [online]. [cit. 2018-08-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1441/podzim2012/SP7BP_SP1b/Vychovy.pdf

Koule.cz. *Pramen zdraví z posázaví*. [online]. [cit. 2019-03-23]. Dostupné z: <https://textypisni.koule.cz/pohadkove-pisne/mix-vsechno-co-vas-napadne/pramen-zdravi-z-posazavi>

Livestrong.com. *Importance of Music & Movement in the Education of Young Children*. [online]. [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <https://www.livestrong.com/article/527778-importance-of-music-movement-in-the-education-of-young-children/>

MASÁŽE, MUZIKOTERAPIE.... *Relaxace, regenerace, prevence, terapie...* [online]. [cit. 2018-08-20]. Dostupné z: <https://masaze-michal-hk.webnode.cz/>

NUV.cz. *Taneční a pohybová výchova*. [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/136_1_1/

Questia.com. *Music as a Cross-Curricular Teaching Device in Elementary School*. [online]. [cit. 2019-03-27]. Dostupné z: <https://www.questia.com/magazine/1P3-4321148237/music-as-a-cross-curricular-teaching-device-in-elementary>

Radio Praha. *Stručné dějiny hudby*. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/cz/static/strucne-dejiny-hudby>

ResearchMethodology. *Interviews*. [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://research-methodology.net/research-methods/qualitative-research/interviews/>

Solfeg.io. *Mussic lessons tips*. [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://solfeg.io/music-activities-elementary/>

Studentům pedagogiky. *Dotazník*. [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://pedagogika.skolni.eu/pedagogika/metodologie-vyzkumu/#8>

Supersimple. *Let's go to the ZOO*. [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <https://supersimple.com/song/lets-go-to-the-zoo/>

Svět hudebních snů. *Jazzové nástroje*. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupné z: <https://jazzworld.webnode.cz/news/jazzove-nastroje/>

TeacherVision. *Movement and circle games*. [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.teachervision.com/music/movement-circle-games>

Za katedrou. *Stručná metodika boomwhackers*. [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://zakatedrou.cz/?p=129>

ZŠ Uhlířské Janovice. *Hudební výchova*. [online]. [cit. 2018-08-10]. Dostupné z: <http://www.zsuj.cz/skola/uredni-deska/svp-ke-stazeni/>

Citace obrázků

- 1) HOLAS, M., 2013. *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 978-80-7331-262-6, s. 32.
- 2) Za katedrou. *Stručná metodika boomwhackers*. [online]. [cit. 2019-02-22]. Dostupné z: <http://zakatedrou.cz/?p=129>
- 3) 8notes.com. *Měla babka*. [online]. [cit. 2019-03-31]. Dostupné z: https://www.8notes.com/school/score_inline.asp?page_timing=0&view=full&score_type=gif&fsm_id=16364&no_pages=1&page=1&score=voice/mela_babkaVOICE.mid&kar=
- 4) Vlastní obrázek.
- 5) DOREMImlt. *Hello, The telephone Rings!* [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://doremimlt.blogspot.com/2017/07/hello-telephone-rings.html>
- 6) 8notes. *Měla babka*. [online]. [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: https://www.8notes.com/school/score_inline.asp?page_timing=0&view=full&score_type=gif&fsm_id=16364&no_pages=1&page=1&score=voice/mela_babkaVOICE.mid&kar=

Seznam příloh

- Příloha číslo 1: polostrukturovaný rozhovor s panem Štursou – příprava
Příloha číslo 2: dotazník
Příloha číslo 3: text písně: Let's go to the ZOO

Přílohy

Příloha číslo 1: polostrukturovaný rozhovor s panem Štursou - příprava

A) Navázání rozhovoru: Jedná se o prvotní kontakt, takže jsem se snažila panu Štursovi sdělit, s jakým záměrem tento rozhovor dělám a proč by se mi hodil do mé diplomové práce. Zároveň jsem se o něm chtěla něco málo dozvědět.

Návodné otázky:

- Kdo jste?
- Odkud pocházíte?
- Jaké máte vzdělání?

B) Hlavní část rozhovoru.

V této části mě bude zajímat podstata jeho práce.

Návodné otázky:

- Proč jste se rozhodl dělat tuto práci?
- Co Vás k ní vedlo?
- Můžete mi popsat, co všechno se žáci z Vašeho programu dozvědí?
- Je program přínosný i pro pedagogy?

C) Závěrečná část.

Podělování za rozhovor - Moc si vážím Vašeho času, který jste mi věnoval.

Poslední dvě otázky na závěr.

Návodné otázky:

- Na závěr by mě zajímalo, jestli máte nějaké motto nebo heslo, podle kterého se řídíte?
- Prezентujete svou práci na internetu?

Příloha číslo 2: dotazník

Dobrý den kolegové a kolegyně,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku k mé diplomové práci.

Mnohokrát děkuji za Váš čas!

Hudebně - pohybové aktivity na 1. stupni ZŠ se zaměřením na amúzické žáky

1) Vyučujete hudební výchovu? Kde?

- ☐ MŠ
- ☐ na 1. stupni ZŠ
- ☐ na 2. stupni ZŠ
- ☐ střední škola a vyšší
- ☐ zájmové kroužky, ZUŠ

2) Setkáváte se s amúzickými žáky (mají diagnostikovanou amúzií)?

- ☐ ano
- ☐ ne

3) Domníváte se, že máte ve třídě žáky se sníženým hudebním cítěním?

- ☐ ano
- ☐ ne

4) Přizpůsobujete náplň hodiny hudební výchovy žákům se sníženým hudebním cítěním?

- ☐ ano
- ☐ ne
- ☐ ano/ ne, jak?

5) Myslíte si, že by amúzickým žákům nebo žákům se sníženým hudebním cítěním pomohlo zařazení prvků hudební výchovy do jiných předmětů (např. říkadlo, básnička, písnička, rytmus, atd.)?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ možná
- ☐ určitě ne

6) Myslíte si, že amúziční žáci a žáci se sníženým hudebním cítěním mají díky své indispozici potíže i v jiných předmětech potažmo v běžném životě?

- ☐ rozhodně ano
- ☐ spíše ano
- ☐ spíše ne
- ☐ určitě ne
- ☐ ano/ ne, proč?

7) Myslíte si, že hudební schopnosti a dovednosti (hudební citění) jsou dané nebo se dají soustavným učením a opakováním změnit?

- ☐ jsou dané a nelze je změnit
- ☐ jsou dané, ale lze je regulovat
- ☐ dají se změnit
- ☐ Jiná? _____

8) Využíváte ve svých hodinách Orffova instrumentáře?

- ☐ ano, velmi často
- ☐ občas
- ☐ spíše ne
- ☐ vůbec
- ☐ nevím, co to je

9) Co vše využíváte při hudební výchově?

- ☐ hra na tělo
- ☐ hra na ozvěnu
- ☐ orffův instrumentář
- ☐ hudebně pohybové aktivity
- ☐ rytmické hry
- ☐ modulace hlasu
- ☐ poslechové činnosti
- ☐ pěvecká činnost
- ☐ Jiné? _____

Příloha číslo 3:

text písničky - Let's go to the ZOO

Stomp like elephants.

Let's go to the zoo.

And stomp like the elephants do.

Let's go to the zoo.

And stomp like the elephants do.

Jump like kangaroos.

Let's go to the zoo.

And jump like the kangaroos do.

Let's go to the zoo.

And jump like the kangaroos do.

Swing like monkeys.

Let's go to the zoo.

And swing like the monkeys do.

Let's go to the zoo.

And swing like the monkeys do.

Waddle like penguins.

Let's go to the zoo.

And waddle like the penguins do.

Let's go to the zoo.

And waddle like the penguins do.

Slither like snakes.

Let's go to the zoo.

And slither like the snakes do.

Let's go to the zoo.

And slither like the snakes do.

Swim like polar bears.

Let's go to the zoo.

And swim like the polar bears do.

Let's go to the zoo.

And swim like the polar bears do.

Let's go to the zoo.

And dance like the animals do.

Let's go to the zoo.

And dance like the animals do.

(Supersimple. Let 's go to the ZOO. 2019)